

สภาพทั่วไปของจังหวัดปราจีนบุรี

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนชายแดนด้านอำเภอรัษฎาประเทศนั้น แต่เดิมอำเภอรัษฎาประเทศเป็นเขตการปกครองหนึ่งของจังหวัดปราจีนบุรี ต่อมาในปี 2536 ได้มีพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงการปกครองให้จัดตั้งจังหวัดสระแก้วขึ้น โดยแยกพื้นที่ออกจากจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งรวมพื้นที่ของอำเภอรัษฎาประเทศไว้ด้วย ในการศึกษาข้างนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงขอบเขตพื้นที่เดิมคือจังหวัดปราจีนบุรีประกอบด้วย มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ลักษณะทางกายภาพ

3.1.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดปราจีนบุรี

เมืองปราจีนบุรี เป็นดินแดนเก่าแก่ มีศิลปกรรมทางด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตกทอดสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคสมัยหินก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ สืบเนื่องมาโดยลำดับ จนถึงปัจจุบันเมืองปราจีนบุรี ได้ชื่อว่าเป็น เมืองประวัติศาสตร์ เมืองโบราณคดีและเมืองยุทธศาสตร์

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อว่า จังหวัดปราจีนบุรีเคยเป็นถิ่นเก่าที่มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัยจนกระทั่งเป็นหลักฐานมั่นคงมานานกว่า 2,000-800 ปีก่อนคริสต์ศักราช จนถึงยุคประวัติศาสตร์เคยเป็นที่ตั้งเมืองโบราณสมัยทวารวดีและสมัยลพบุรี ต่อเนื่องกัน ปรากฏมีปราสาทหินมากมายในเขตจังหวัดปราจีนบุรี โดยเฉพาะที่อำเภอตาพระยาจะมีปราสาทหินมากที่สุดในจังหวัดปราจีนบุรี เพราะดินแดนใกล้ชิดติดกับประเทศกัมพูชาได้รับวัฒนธรรมถ่ายทอดซึ่งกันและกัน

สมัยทวารวดี ต้นพุทธศตวรรษที่ 3 ละโว้หรือลาวปกครองอาณาจักรทวารวดี มีเมือง ศรีวิชัยเป็นเมืองหลวง ประกอบด้วย มณฑลกรุงเทพ มณฑลอยุธยา มณฑลนครศรีธรรม

มณฑลราชบุรี มณฑลนครสวรรค์ มณฑลพิษณุโลก มณฑลปราจีนบุรีและมณฑลจันทบุรี ต่อมาเมื่อ
 ขอมมีอำนาจได้เข้าครอบครองดินแดนในอาณาเขตทวารวดีของลวะว่า พวกขอมไปตั้งปกครองเอง
 ให้ทำถนนหลวงหลายสายสำหรับเป็นทางคมนาคมกับเมืองสุโขทัย ราชธานีของขอม เมื่อมีทาง
 ไปมาสะดวกพวกขอมก็จะไปตั้งภูมิลำเนาปกครองอยู่ และสร้างเจดีย์สถาน ปราสาทหิน ตามแบบ
 อย่างช่างขอมอยู่โดยทั่วไป เมืองไหนเป็นเมืองใหญ่ก็สร้างปราสาทหินขนาดใหญ่ หรือปราสาทหิน
 หลายแห่งรวมกันอยู่ในเมืองนั้น เมืองไหนเป็นเมืองชั้นรองลงมา ปราสาทหินที่สร้างก็เป็นขนาด
 ส่อมลงมา พวกขอมมีอำนาจปกครองอยู่ประมาณ 200 ปี

สมัยกรุงสุโขทัย เมืองปราจีนบุรีเข้าร่วมอยู่ในราชอาณาจักรสุโขทัยของไทยในสมัย
 พ่อขุนรามคำแหง

สมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองปราจีนบุรีเป็นทางเดินทัพผ่านไปเขมรของไทย ระหว่าง
 ไทยทำสงครามกับพม่า เขมรคอยซ้ำเติมลอบกวาดต้อนผู้คนจากเมืองปราจีนบุรีและเมืองนครนายก
 ไปอยู่เนือง ๆ ครั้นเสวีจศึกพม่า พระนเรศวรมหาราชจึงยกทัพไปปราบปรามได้เมืองปราจีนบุรี
 คืนมา และได้ถึงกรุงกัมพูชา

สมัยกรุงธนบุรี ปลายสมัยอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ มหาอุทกภัยพิบัติ
 ต้องเสียบ้านเสียเมืองให้แก่พม่าฮ่อฮับ ถูกจับถูกริบทรัพย์สมบัติทั่วทุกหัวระแหง สมเด็จพระเจ้า
 กรุงธนบุรี ครั้งเป็นพระฆาต ได้รวบรวมพรรคพวกทหารร่วมใจตีฝ่าพม่าออกมาจากพระนคร
 เดินทางไปถึงเมืองปราจีนบุรี พักแรมที่ชายดงศรีมหาโพธิ บริเวณลานต้นศรีมหาโพธิ์ แล้ว
 เดินทางต่อไปตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองจันทบุรี แล้วจึงยกทัพมาขับไล่พม่าออกสู่เอกราชของไทยจนได้
 อธิปไตยคืนมา

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 1-2-3 เมืองปราจีนบุรีเป็นทางเดินทัพผ่านไป
 ของไทยและเขมร คือเขมรคอยยกกำลังมากวาดต้อนครอบครัวชาวเมืองปราจีนบุรีและนครนายก
 ไทยยกกำลังไปปราบปรามเขมรบ้าง เขมรทะเลาะวิวาทกันเองไทยไปช่วยระงับบ้าง จนในตอน
 ปลายรัชกาลที่ 4 เขมรต้องตกไปเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส

จังหวัดปราจีนบุรี เคยมีชื่อเมืองตามศิลาจารึกว่า เมืองศรีวัดสุประ หรือ

เมืองพระมโหสถ ในสมัยทวารวดี ต่อมาในสมัยอยุธยาเรียก เมืองปราจีน และจนกระทั่ง
ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็ยังเรียก เมืองปราจีน หรือ มณฑลปราจีน

คำว่า ปราจีน มีความหมายว่า ตะวันออก ส่วนคำว่า บุรี มาเพิ่มเติมเมื่อมีการ
เปลี่ยน เมือง เป็น จังหวัด ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.1.2 ที่ตั้งและเขตการปกครอง

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันออกของประเทศ อยู่ระหว่างเส้นรุ้ง
ที่ 31 องศา ถึง 78 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 57 องศา ถึง 100 องศาตะวันออก อยู่ห่าง
จากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออก ตามถนนระยะทางประมาณ 130 กิโลเมตร หรือตาม
เส้นทางรถไฟ ประมาณ 122 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมาและอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันออก	จรด	ประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันตก	จรด	อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายกและอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	จรด	อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสระแก้ว มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 12,009.032 ตาราง-
กิโลเมตร หรือ 7,505,645 ไร่ ซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออก แบ่งการปกครองออกเป็น
13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอบ้านสร้าง อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอ
ประจันตคาม อำเภอรัษฎประเทศ อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอนาดี อำเภอสระแก้ว อำเภอ
วัฒนานคร อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอโคกปีบ อำเภอคลองหาดและอำเภอตาพระยา ประกอบด้วย
ชุมชนเมือง 2 ประเภท คือ ชุมชนเทศบาลและชุมชนสุขาภิบาล

เทศบาล 3 แห่ง ซึ่งตั้งขึ้นตามลำดับ ดังนี้

- 1) เทศบาลเมืองปราจีนบุรี ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2478
- 2) เทศบาลตำบลรัษฎประเทศ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2483
- 3) เทศบาลตำบลกบินทร์บุรี ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2500

สำหรับสภากาชาด ทั้งจังหวัด มี 14 แห่ง โดยได้จัดตั้งขึ้นตามลำดับ ดังนี้

- 1) พ.ศ. 2499 ตั้งสภากาชาดประจันตคาม สภากาชาดศรีมหาโพธิ
สภากาชาดบ้านสร้าง สภากาชาดสระแก้ว และสภากาชาดวัฒนานคร
- 2) พ.ศ. 2506 ตั้งสภากาชาดนาปรือ อำเภอเมืองปราจีนบุรี
- 3) พ.ศ. 2507 ตั้งสภากาชาดตาพระยา อำเภอตาพระยา
- 4) พ.ศ. 2510 ตั้งสภากาชาดโคกปี่ อำเภอโคกปี่
- 5) พ.ศ. 2516 ตั้งสภากาชาดสระบัว อำเภอเมืองกบินทร์บุรี
- 6) พ.ศ. 2517 ตั้งสภากาชาดโคกมะกอก อำเภอเมืองปราจีนบุรี
- 7) พ.ศ. 2520 ตั้งสภากาชาดเมืองเก่า อำเภอเมืองกบินทร์บุรี
- 8) พ.ศ. 2523 ตั้งสภากาชาดวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น
- 9) พ.ศ. 2526 ตั้งสภากาชาดนาดี อำเภอนาดี
- 10) พ.ศ. 2533 ตั้งสภากาชาดเขาฉกรรจ์ อำเภอสระแก้ว

และสภากาชาดอีก 3 แห่ง กำลังดำเนินการจัดตั้ง ได้แก่ สภากาชาดท่าเกษม
สภากาชาดศาลาลำดวนและสภากาชาดกรอกสมบูรณ์

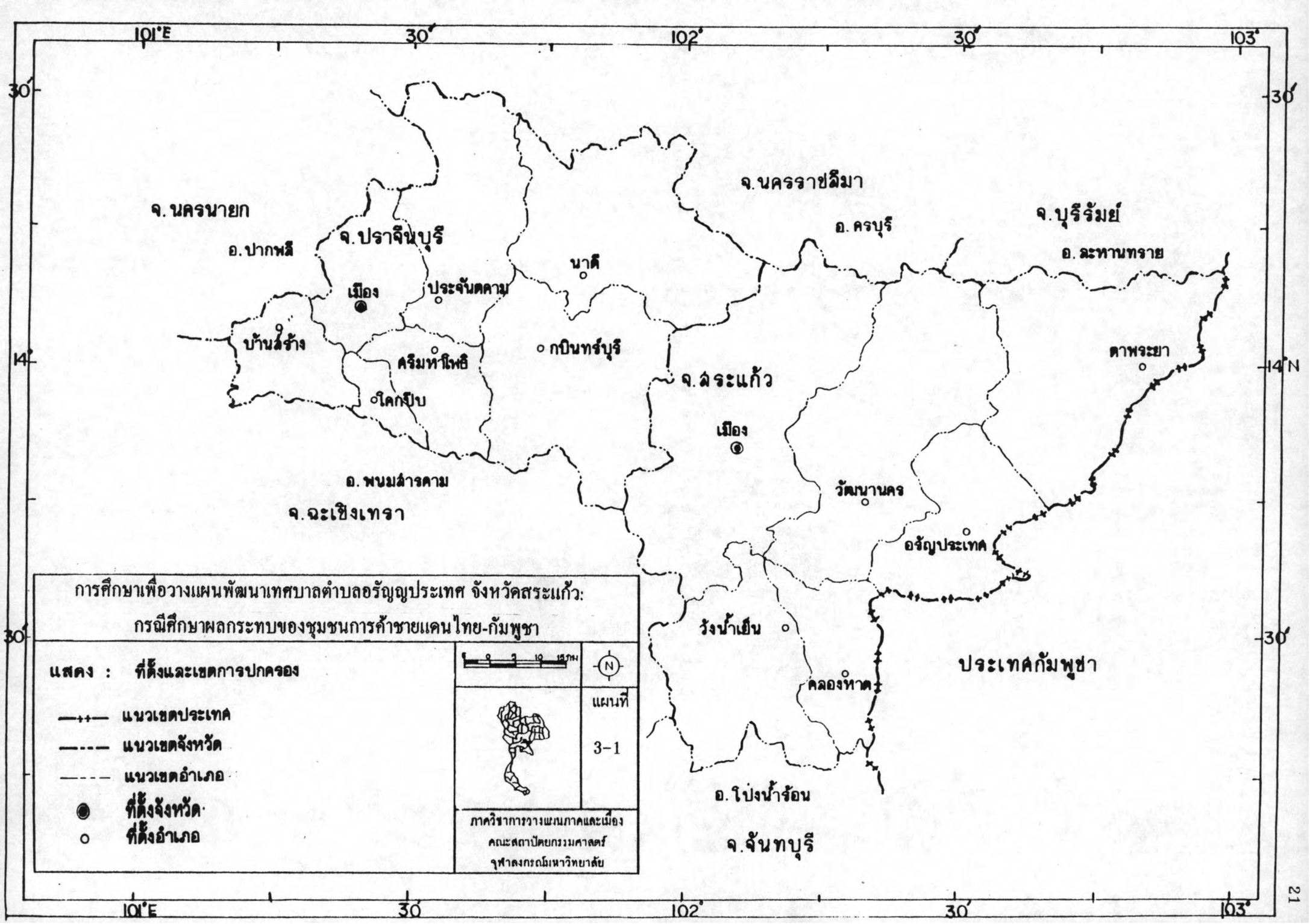
เมื่อ 1 ธันวาคม 2536 ได้มีพระราชบัญญัติให้จัดตั้งจังหวัดสระแก้วขึ้นโดยแยกจาก
จังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากจังหวัดปราจีนบุรีมีพื้นที่กว้างขวางมาก มีอำเภอติดชายแดนหลาย
อำเภอ การเดินทางเพื่อติดต่อกับตัวจังหวัดมีระยะทางไกลมาก ทำให้การบริหารปกครองดูแลไม่
ทั่วถึง ประกอบกับอำเภอสระแก้วมีการตั้งถิ่นฐานของประชากรอย่างหนาแน่น มีเส้นทางคมนาคม
ติดต่อกับอำเภอชายแดนได้สะดวกและรวดเร็วกว่า จึงได้ให้จัดตั้ง จังหวัดสระแก้ว ขึ้นดังกล่าว
และยกฐานะสภากาชาดสระแก้วขึ้นเป็นเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้วประกอบด้วยอำเภอ
6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสระแก้ว วัฒนานคร วังน้ำเย็น อรัญประเทศ ตาพระยาและ
อำเภอคลองหาด รวมพื้นที่ 4,451,196 ไร่ หรือ 7,118.914 ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 3-1 แสดงพื้นที่ของเขตปกครองรายอำเภอในจังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2535

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	ห่างจาก อ.เมือง(กม.)
1. เมืองปราจีนบุรี	456.391	285,244	3.80	0
2. บ้านสร้าง	367.204	229,503	3.06	20
3. ศรีมหาโพธิ	413.813	258,633	3.45	21
4. โศกปีบ	133.000	83,125	1.11	21
5. ประจันตคาม	911.571	569,732	7.59	30
6. กบินทร์บุรี	1,331.139	831,962	11.08	58
7. นาดี	1,274.000	796,250	10.61	81
8. สระแก้ว*	2,649.596	1,655,998	22.06	100
9. วัฒนานคร*	1,560.122	976,951	13.02	138
10. วังน้ำเย็น*	720.000	450,000	5.99	145
11. อรัญประเทศ*	672.114	420,071	5.60	150
12. คลองหาด*	417.082	260,676	3.47	165
13. ตาพระยา*	1,100.00	687,500	9.16	198
รวม	12,009.03	7,505,645	100.00	

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

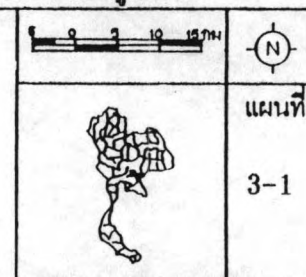
* 1 ธ.ค. 2536 ได้แยกเป็นจังหวัดสระแก้ว

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลรัตนัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว:
กรณีศึกษาผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

แสดง : ที่ตั้งและเขตการปกครอง

- +--- แนวเขตประเทศ
- --- แนวเขตจังหวัด
- --- แนวเขตอำเภอ
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.1.3 ภูมิประเทศ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพรมแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชาในเขต 3 จังหวัดคือ จังหวัดตราด จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดปราจีนบุรี แนวพรมแดนเริ่มต้นจากชายฝั่งทะเลอ่าวไทยที่แหลมสารพัดพิษ ในเขตอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ทอดไปทางเหนือตามสันปันน้ำของทิวเขาบรรทัด จนเข้าเขตจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งผ่านเข้าไปในพื้นที่ราบ ซึ่งแนวพรมแดนในเขตพื้นที่ราบนี้กำหนดขึ้นเป็นเส้นตรงลากเชื่อมจุดต่าง ๆ ต่อกัน ไม่ได้อาศัยลำแม่น้ำหรือทิวเขาเหมือนอย่างแนวพรมแดนทั่วไป แนวพรมแดนนี้เรียกว่า พรมแดนแบบเรขาคณิต (Geometric boundary)

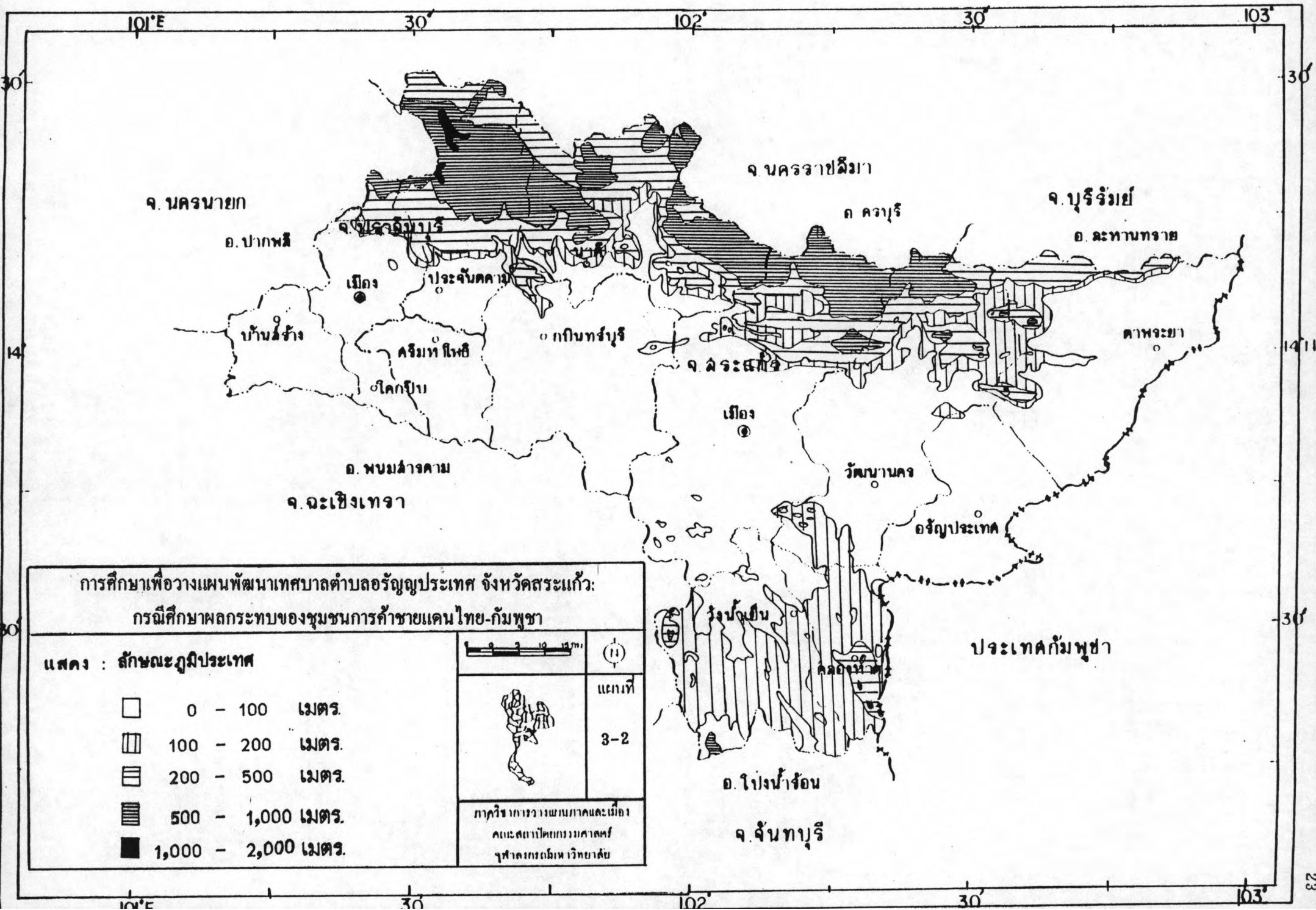
จังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดเดียวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ไม่มีอาณาเขตจรดฝั่งทะเล สภาพภูมิประเทศของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน มีทั้งลักษณะที่เป็นที่ราบจนถึงลักษณะภูเขาสูงชัน โดยแบ่งสภาพพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

1) แนวเขตเทือกเขาตอนเหนือ บริเวณตอนเหนือของจังหวัดปราจีนบุรีมีลักษณะเป็นเนินสูงจนถึงภูเขา ตามแนวเทือกเขาสันกำแพงที่ทอดตัวมาทางทิศตะวันออกเฉียงติดต่อกับเทือกเขาพนมดงรัก แนวเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนอยู่ในเขตตอนเหนือของอำเภอประจันตคามและอำเภอนาดิน เทือกเขาบริเวณนี้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางโดยเฉลี่ย 400-1,200 เมตร และมีแนวเทือกเขาพนมดงรักต่อเนื่องไปยังตอนเหนือของอำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานครและอำเภอตาพระยา โดยมีแนวป่าไม้สลับซับซ้อนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทับลานและอุทยานแห่งชาติปางสีดา

แนวเทือกเขาในเขตทางตอนเหนือ เป็นแหล่งต้นกำเนิดแม่น้ำลำธารที่สำคัญของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี รวมถึงพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดซึ่งติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทราด้วย

2) ที่ราบลุ่มแม่น้ำทางตะวันตก ได้แก่ที่ราบลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรีที่ต่อเนื่องกับที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาของภาคกลางในเขตจังหวัดนครนายก ลุ่มน้ำปราจีนเกิดจากแควหูนุมาและแควพระปรัง ไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำปราจีนบุรี ไหลผ่านอำเภอภินทรบุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอบ้านสร้างและอำเภอโคกปี่

ที่ราบลุ่มแม่น้ำทางตะวันตกนี้เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 5-10 เมตร

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลรัฐอุฎยประเทศ จังหวัดสระแก้ว:

กรณีศึกษาผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

แสดง : ลักษณะภูมิประเทศ

- 0 - 100 เมตร.
- ▤ 100 - 200 เมตร.
- ▥ 200 - 500 เมตร.
- ▧ 500 - 1,000 เมตร.
- 1,000 - 2,000 เมตร.

	แผนที่ 3-2
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

3) ที่ราบสลับเนินทางด้านตะวันออก ได้แก่บริเวณพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเนินสูงคล้ายกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเขตลาดลงจากแนวเทือกเขาตอนเหนือ ซึ่งได้แก่พื้นที่ในเขตตอนกลางและตอนล่างของอำเภอชาติ อำเภอบินทร์บุรี อำเภอสระแก้ว อำเภอวัดนางคร อำเภอตาพระยา รวมทั้งพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอรัฐประเศ อำเภอคลองหาด และพื้นที่ตอนเหนือของอำเภอวังน้ำเย็น

สภาพพื้นที่เหมาะสำหรับการทำไร่มากกว่าทำนา แต่บางส่วนก็ไม่เหมาะสำหรับทำการเพาะปลูก เนื่องจากเป็นรอยตะเข็บติดต่อกับประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นบริเวณป่าที่มีเทือกเขากั้นพรมแดนและยังมีปัญหาด้านความมั่นคงปลอดภัยระหว่างประเทศ นอกจากนี้พื้นที่ในเขตอำเภอวัดนางครยังมีลักษณะเป็นสันปันน้ำโดยทางด้านตะวันตกน้ำจะไหลลงสู่อำเภอสระแก้ว แล้วไหลบ่าลงสู่ลุ่มน้ำปราจีนบุรีทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่บริเวณนี้ ส่วนทางด้านตะวันออกน้ำจะไหลลาดลงสู่อำเภอรัฐประเศและประเทศกัมพูชา

4) แนวเทือกเขาและที่สูงทางด้านใต้ ได้แก่บริเวณที่อยู่ในแนวเทือกเขาจันทบุรี ซึ่งเป็นรอยต่อ 5 จังหวัดของภาคตะวันออก มีสภาพป่าไม้ปกคลุมอยู่ โดยอยู่ในเขตทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตกของอำเภอวังน้ำเย็น ต่อเนื่องไปยังที่สูงและเนินเขาทางตอนใต้ของอำเภอสระแก้วและอำเภอบินทร์บุรี แนวเขาและที่สูงทางตอนใต้นี้เป็นต้นกำเนิดลำน้ำพระสะทึงซึ่งเป็นลำน้ำสาขาสำคัญสายหนึ่งของแม่น้ำปราจีนบุรี

ถึงแม้ว่าจังหวัดปราจีนบุรี จะมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาทางด้านตอนเหนือและตอนใต้ แนวถนนปราจีนบุรีก็ยังมีทำเลที่ตั้งที่ได้เปรียบ เพราะสามารถเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ดี เนื่องจากในพื้นที่ตอนกลางเป็นฉนวนไทย คือเป็นที่ราบที่สามารถเชื่อมโยงกับภาคกลาง กรุงเทพมหานคร และประเทศกัมพูชาได้โดยสะดวก ประกอบกับการมีช่องเขาที่สามารถตัดเส้นทางเชื่อมโยงที่สนับสนุนการพัฒนาระหว่างภูมิภาคได้ คือสามารถเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกได้โดยสะดวก

3.1.4 ภูมิอากาศ

จังหวัดปราจีนบุรี มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในภาคตะวันออก คือเฉลี่ยทั้งปี 28.4 องศาเซลเซียส ทั้งนี้เป็นเพราะตั้งอยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่แผ่นดิน ประกอบกับตั้งอยู่ในบริเวณติดต่อกับเขต

แอ่งที่ราบภาคกลาง ซึ่งเป็นด้านเงาฝนของเทือกเขาตะนาวศรี อุณหภูมิของอากาศจึงมีค่าเฉลี่ยสูง และเนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดมีความแตกต่างกันมาก จึงส่งผลให้ลักษณะของสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันไปด้วย คือ บริเวณด้านตะวันตกของจังหวัดซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มอยู่ใกล้อ่าวไทยฝั่งตะวันออก จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีปริมาณน้ำฝนมาก ส่วนทางด้านตะวันออกและด้านใต้ของจังหวัดมีลักษณะเป็นที่ราบสูง ได้รับอิทธิพลของพายุโซนร้อน ทำให้สภาพอากาศคล้ายคลึงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1.5 ทรัพยากรธรรมชาติ

จากลักษณะพื้นที่ของจังหวัดปราจีนบุรีที่ค่อย ๆ ลาดเอียงมาทางใต้จนกลายเป็นที่ราบกว้างใหญ่ทางตอนกลางของจังหวัด เป็นพื้นที่ที่เชื่อมลุ่มน้ำที่ไหลลงสู่อ่าวไทยกับพื้นที่ลุ่มน้ำโขงเข้าด้วยกัน การที่มีพื้นที่กว้างใหญ่จึงทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ กระจายอยู่ในพื้นที่มากมาย ทรัพยากรต่าง ๆ ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1) ป่าไม้ จากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดปราจีนบุรีที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูงและมีภูเขาป่าทึบสลับซับซ้อน เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำหลายสาย ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่ถูกบุกรุกทำลายลงไปมาก คงเหลืออยู่บริเวณ ตอนเหนือของอำเภอนาดี อำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานครและอำเภอตาพระยา ซึ่งทางราชการได้ประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อุทยานแห่งชาติทับลานและอุทยานแห่งชาติปางสีดา นอกจากนี้พื้นที่ป่าสมบูรณ์ซึ่งยังมีเหลืออยู่อีกแห่งหนึ่งบริเวณทิศตะวันตกของอำเภอวังน้ำเย็น อันได้แก่บริเวณติดต่อแนวเขต 5 จังหวัด คือ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยองและจังหวัดจันทบุรี ซึ่งทางราชการกำลังดำเนินการประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดมีประมาณ 4.5 ล้านไร่ หรือ ประมาณ ร้อยละ 60 ของพื้นที่จังหวัด เป็นพื้นที่ป่าไม้คงสภาพประมาณ 1.8 ล้านไร่ หรือ ประมาณ ร้อยละ 23.47 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมประมาณ 2.7 ล้านไร่ ซึ่งมีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยทำกินโดยมีขอบเขตกฎหมายประมาณ 50,000 ครอบครัว หรือ ประมาณ 200,000 คน พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดได้ดำเนินการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ดังนี้

อุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง

- (1) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
- (2) อุทยานแห่งชาติทับลาน
- (3) อุทยานแห่งชาติปางสีดา

ป่าสงวนแห่งชาติ 16 แห่ง

(1) ป่าสักท่าระพา	(9) ป่าตาพระยา
(2) ป่าประดู่วังตะเคียน	(10) ป่าโคกสูง
(3) ป่าน้ำตกเขาอีโต้	(11) ป่าห้วยไคร้
(4) ป่าทุ่งโพธิ์	(12) ป่าแก่งดินสอ แก่งใหญ่ เขาสะโตน
(5) ป่าท่าแขก	(13) ป่าเขาฉกรรจ์
(6) ป่าวัฒนานคร	(14) ป่าโนนสาวเอ้
(7) ป่าเขาฉกรรจ์ฝั่งเหนือ	(15) ป่าปลายคลองห้วยไคร้
(8) ป่าท่ากระบาก	(16) ป่าพระสะทึง

2) แร่ธาตุ

ทรัพยากรแร่ธาตุ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่มีกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดปราจีนบุรี บริเวณที่พบและได้รับประทานบัตรทำเหมืองแร่ อยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอภินทร์บุรี อำเภอวัฒนานคร อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอสระแก้วและอำเภอคลองหาด แร่ต่าง ๆ ที่พบในเขตจังหวัดปราจีนบุรี มีดังนี้

ทองคำ พบมากที่บ้านบ่อทอง อำเภอภินทร์บุรี บ้านหนองโตน บ้านหนอง-สนาม อำเภอสระแก้ว และบ้านบ่อนางชิง ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร และพบว่ามี การทำเหมืองทองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

ดินขาว เป็นส่วนผสมในการทำอิฐ กระเบื้อง ถ้วยชาม เซรามิค ผลิตภัณฑ์ ไฟ กระจก ขาง สี พบที่ บ้านโคกไม้ลาย บ้านคงพระราม บ้านหนองใหญ่ อำเภอเมือง ปราจีนบุรี และบ้านคลองแก้ง้ำ อำเภอประจันตคาม

เหล็ก พบที่บ้านหนองหัวเอน ตำบลศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมหาโพธิ บ้าน
มอดินแดง อำเภอนาคี เขาชายอิน อำเภอวังน้ำเย็น

แมกนีไซต์ พบที่เขาถ้ำมะกอก ตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น

บอลเคลย์ ใช้มากในอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา และใช้เป็นส่วนผสม
ในการผลิตอิฐทนไฟ กระเบื้องมุงหลังคา พบที่ ตำบลโคกไม้ลาย อำเภอเมืองปราจีนบุรี

นิเกิล-โครไมท์ เป็นแร่ที่นำไปผสมกับนิเกิลเป็นนิโครม มีคุณสมบัติเป็นตัว
ต้านทานในอุปกรณ์เครื่องทำความร้อนไฟฟ้า นอกจากนี้ยังใช้ผสมกับเหล็กได้เป็น ferro alloy
เป็นส่วนผสมในสแตนเลส พบที่อำเภอศรีมหาโพธิ

ดีบุก พบที่ตำบลโคกไม้ลาย อำเภอเมืองปราจีนบุรี

หินอ่อน พบที่อำเภอคลองหาด

นอกจากนี้ยังพบแร่แคลไซต์และฟลูออไรท์ ที่ตำบลเขาจรรยา อำเภอสระแก้ว
แร่แมงกานีส ที่ตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น แร่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของจังหวัด
ปราจีนบุรี คือ ดินขาว บอลเคลย์ และเหล็ก

3) แหล่งน้ำ

ก. แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำตามธรรมชาติของจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ แหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำ
ใต้ดิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แหล่งน้ำผิวดิน จากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดปราจีนบุรีที่ประกอบด้วย
ภูเขาหลายด้าน ซึ่งเป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำสายต่าง ๆ ทำให้เกิดแม่น้ำ คลอง ห้วย หนอง
บึง มากมาย ซึ่งน้ำบางส่วนจะไหลไปทางตะวันออกสู่ประเทศกัมพูชา และบางส่วนก็ไหลลงสู่
อ่าวไทย โดยสามารถแบ่งพื้นที่ตามสภาพลุ่มน้ำได้เป็น 2 ลุ่มน้ำ คือ

1.1 ลุ่มน้ำปราจีนบุรี มีแม่น้ำปราจีนบุรีเป็นสายหลัก ครอบคลุมพื้นที่
อำเภอเมืองปราจีนบุรี บ้านสร้าง โคกปี่ ศรีมหาโพธิ ประจันตคาม นาคี กบินทร์บุรี สระแก้ว

วังน้ำเย็นและวัฒนานคร รวมเนื้อที่ประมาณ 10,122 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,326,250 ไร่ ประกอบด้วยแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรีและแม่น้ำประจันตคาม ซึ่งประกอบด้วยลำน้ำสายต่าง ๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำปราจีนบุรี ได้แก่ คลองพระปรัง คลองพระสะทิง แม่น้ำทนมาน และลำห้วยสาขา ต่าง ๆ ได้แก่ ห้วยใสใหญ่ ห้วยใสน้อย ห้วยยาง และห้วยโสมง

1.2 ลุ่มน้ำทะเลสาบเขมร ครอบคลุมพื้นที่อำเภอตาพระยา อำเภอ อรัญประเทศ อำเภอวัฒนานครและอำเภอคลองหาด รวมเนื้อที่ประมาณ 2,560 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,600,000 ไร่ มีลำน้ำสายสำคัญหลายสาย ที่ไหลไปทางตะวันออกเข้าสู่ประเทศกัมพูชา ได้แก่ ห้วยลำสะโตน ห้วยยาง 1 คลองแห้ง ห้วยไผ่ ห้วยยาง 2 ห้วยพรมโหด และห้วยนางาม

ลำน้ำสายสำคัญในลุ่มน้ำทะเลสาบเขมรที่ไหลผ่านบริเวณอำเภออรัญประเทศได้แก่

ห้วยไผ่ ต้นน้ำเกิดจากบริเวณเทือกเขาแถวหมู่บ้านไผ่ล้อมระหว่าง เขตแดนอำเภอวัฒนานครกับอำเภออรัญประเทศ แล้วไหลไปรวมกับห้วยพรมโหดที่บ้านอรัญ อำเภออรัญประเทศ ไหลเข้าสู่ประเทศกัมพูชา ความยาว 20 กิโลเมตร

ห้วยพรมโหด เกิดจากบริเวณบ้านหมากเค็ง อำเภอวัฒนานคร ไหลมา รวมที่บ้านอรัญ แล้วไหลเรียบตามชายแดนเข้าสู่ประเทศกัมพูชา ที่บ้านหนองเอี่ยน อำเภออรัญ-ประเทศ ความยาว 40 กิโลเมตร มีลำน้ำ 19 สาขา ได้แก่ ห้วยพรมโหดน้อย คลองชุก คลอง ประทาน ห้วยน้ำเย็น ห้วยกุดตาปี ห้วยนูด ห้วยพะโย ห้วยยาง คลองบ้านร้าง ห้วยผักชะ ห้วยไผ่ คลองห้วยกะแต ห้วยพันท้าว ห้วยหาด ห้วยฝั่ง ห้วยบง ห้วยชุนปูน ห้วยแซ้ และ ห้วยสะพานเรือ

ห้วยนางาม เกิดจากหนองอ้อยที่บ้านเหล่าอ้อย อำเภออรัญประเทศ ไหลไปตามเขตแดนระหว่างอำเภออรัญประเทศกับอำเภอตาพระยา เข้าสู่ประเทศกัมพูชา รวม ความยาว 16 กิโลเมตร มีลำน้ำสาขา 2 สาย ได้แก่ ห้วยทุ่งบนและห้วยเห็

2. แหล่งน้ำใต้ดิน ได้แก่ บ่อนบาดาล บ่อน้ำตื้น ระดับโดยทั่วไปไม่แน่นอน ในเขตปราจีนบุรีตอนล่าง ได้แก่ อำเภอเมือง บ้านสร้าง โศกป๊อ ศรีมหาโพธิ ประจันตคามและ

บางส่วนของอำเภอภินทรบุรีและอำเภอหาดิ ระดับน้ำใต้ดินจะอยู่ไม่ลึกนัก สามารถขุดเจาะพบ
เกือบทุกแห่ง ส่วนเขตปราจีนบุรีตอนบนระดับน้ำใต้ดินลึกมาก ไม่เหมาะสำหรับใช้เป็นบ่อบาดาล
ส่วนบ่อน้ำตื้นจะมีอยู่ทั่วไป แต่น้ำจะแห้งเมื่อถึงฤดูแล้ง จังหวัดปราจีนบุรีมีบ่อบาดาล 702 บ่อ
และบ่อน้ำตื้น 883 บ่อ กระจายอยู่ทั่วไป

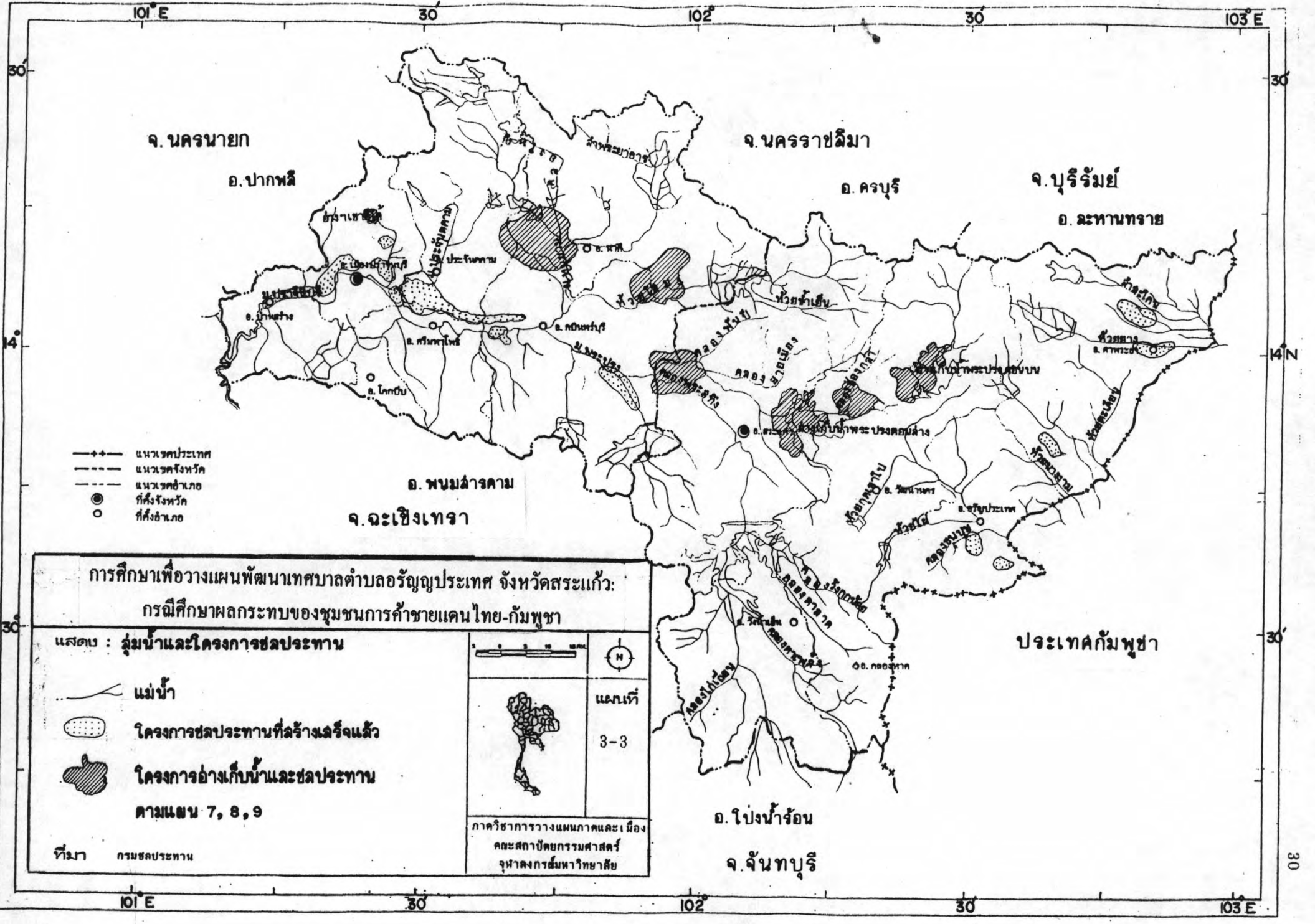
คุณภาพน้ำบาดาลของจังหวัดปราจีนบุรีอยู่ในเกณฑ์ดี และเพียงพอเฉพาะ
การอุปโภคบริโภคเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนาให้บ่อบาดาลเหล่านี้ใช้ประโยชน์ทางด้านการเกษตร

ข. การชลประทาน

การชลประทานในจังหวัดปราจีนบุรี ตั้งแต่เริ่มก่อสร้างจนถึง พ.ศ. 2534 มี
พื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 322,215 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ชลประทานที่อยู่ในเขตโครงการชลประทานขนาด
ใหญ่และกลางจำนวน 193,850 ไร่ และโครงการชลประทานขนาดเล็ก จำนวน 128,365 ไร่

จากปริมาณน้ำในลุ่มน้ำปราจีนบุรีอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยปีละ 5,000 ลูกบาศก์เมตร
ไหลลงสู่ทะเลไม่น้อยกว่า 2,700 ล้านลูกบาศก์เมตร อ่างเก็บน้ำปัจจุบันสามารถกักเก็บน้ำได้
เพียง 43.6 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือ ร้อยละ 1.61 ของปริมาณน้ำที่ไหลลงสู่ทะเล ทางรัฐบาล
จึงมีโครงการที่จะป้องกันการเกิดอุทกภัยอย่างฉับพลันและสามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ดังนี้

- 1) โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยยาง
- 2) โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองพระปรังษณ
- 3) อ่างเก็บน้ำคลองหนองแก้ว อำเภอประจันตคาม
- 4) อ่างเก็บน้ำห้วยใส่น้อย ห้วยใสใหญ่ อำเภอหาดิ
- 5) อ่างเก็บน้ำลำพระยาธาร อำเภอหาดิ
- 6) อ่างเก็บน้ำห้วยโสมง อำเภอหาดิ
- 7) อ่างเก็บน้ำคลองพระปรัง อำเภอวัฒนานคร
- 8) อ่างเก็บน้ำคลองพระสะทิง อำเภอวังน้ำเย็น
- 9) อ่างเก็บน้ำห้วยโครี อำเภอภินทรบุรี
- 10) โครงการก่อสร้างเขื่อนเทวนรก เพื่อเก็บกักปริมาณน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในจังหวัด
ปราจีนบุรีและจังหวัดใกล้เคียง

- +---+--- แนวเขตประเทศ
- แนวเขตจังหวัด
- แนวเขตอำเภอ
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลอรัญญประเทศ จังหวัดสระแก้ว:
กรณีศึกษาผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

แสดง : **ลุ่มน้ำและโครงการชลประทาน**

- แม่น้ำ
- โครงการชลประทานที่สร้างเสร็จแล้ว
- โครงการอ่างเก็บน้ำและชลประทานตามแผน 7, 8, 9

ที่มา กรมชลประทาน

	แผนที่ 3-3
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

อ. โป่งน้ำร้อน
 จ. จันทบุรี

3.1.6 การคมนาคมขนส่ง

1) การคมนาคมทางบก

(1) ทางรถยนต์

โครงข่ายการคมนาคมทางรถยนต์ ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมทางหลวงมี 2 หน่วยงาน ได้แก่ แขวงทางหลวงปราจีนบุรี และแขวงทางหลวงวิถันนคร รวม 46 สาย ระยะทาง 12,227.665 กิโลเมตร ทางหลวงแผ่นดินในจังหวัดปราจีนบุรี มี 6 สาย ดังนี้

<u>ทางหลวงหมายเลข</u>	<u>เส้นทาง</u>	<u>ระยะทาง(กม^๒)</u>	<u>อยู่ในความรับผิดชอบ</u>
33	ปราจีนบุรี-สระแก้ว	118.69	แขวงฯ ปราจีนบุรี
33	สระแก้ว-จุดเขตแดนกัมพูชา	54.442	แขวงฯ วิถันนคร
304	กบินทร์บุรี-นครราชสีมา	56.087	แขวงฯ ปราจีนบุรี
317	สระแก้ว-จันทบุรี	89.969	แขวงฯ วิถันนคร
319	พนมสารคาม-ปราจีนบุรี	31.665	แขวงฯ ปราจีนบุรี
320	สามแยกเข้าปราจีนบุรี-สถานีรถไฟ	7.812	แขวงฯ ปราจีนบุรี

โครงข่ายถนนที่สำคัญภายในจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 (ถนนสุวรรณศร) ซึ่งเป็นเส้นทางที่ผ่านกลางชุมชนในหลายอำเภอที่สำคัญ และไปสิ้นสุดที่ชายแดนอำเภอรัษฎาประเทศ เส้นทางสายนี้มีความสำคัญมากในการคมนาคมขนส่ง โดยเฉพาะทางด้านผลิตผลทางการเกษตร และในอนาคตจะเป็นเส้นทางที่มีความสำคัญในการขนส่งสินค้าอุตสาหกรรม ตลอดจนเป็นเส้นทางหลักที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาได้สะดวก กรมทางหลวงได้ขยายถนนสุวรรณศรในช่วงอำเภอสระแก้วไปยังชายแดนด้านอรัษฎาประเทศ ให้กว้างกว่าเดิม ทั้งนี้ เพื่อปรับปรุงถนนให้ได้มาตรฐาน และเพื่อรองรับการจราจรที่หนาแน่นขึ้นทุกวัน รวมทั้งเตรียมรองรับการขนส่งสินค้าที่อาจจะมีขึ้นในอนาคตระหว่างประเทศไทยหรือนานาชาติกับประเทศกัมพูชาอีกด้วย โดยการก่อสร้างได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2535 แล้ว ใช้ระยะเวลาก่อสร้างประมาณ 600 วัน

เส้นทางที่สำคัญรองลงมาได้แก่ เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 ซึ่งเป็นทางลัดที่ใช้ในการขนส่งสินค้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปสู่พื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก เป็นระยะทางที่สั้นโดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานครก่อน ส่วนทางหลวงแผ่นดินสายอื่นก็มีกระจายอยู่ทั่วไป และจะมีปรากฏมากทางด้านตะวันออกของจังหวัดซึ่งเชื่อมติดต่อกันได้หลายเส้นทาง เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนที่ต้องมีความสะดวกในการเข้าถึง เพื่อการรักษาความมั่นคงของประเทศ เส้นทางติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่

ก. เส้นทางติดต่อในภาคกลาง

1. สู่กรุงเทพฯ สามารถเลือกได้ 2 เส้นทาง คือ

- 1) ปราณบุรี-นครนายก-รังสิต-กรุงเทพฯ ระยะทางประมาณ 136 กิโลเมตร
- 2) ปราณบุรี-กบินทร์บุรี-ฉะเชิงเทรา-มีนบุรี-กรุงเทพฯ ระยะทาง 158 กิโลเมตร

2. สู่จังหวัดสระบุรี โดยใช้ทางหลวง 33 ปราณบุรี-นครนายก-หินกองและต่อด้วยทางหลวงหมายเลข 1 หินกอง-สระบุรี ระยะทางรวมประมาณ 86 กิโลเมตร

ข. เส้นทางสู่ชายฝั่งทะเลตะวันออก มี 2 เส้นทาง คือ

1. ปราณบุรี-กบินทร์บุรี-พนมสารคาม-สัตหีบตามทางหลวงหมายเลข 319, 304 และ 331 รวมระยะทางประมาณ 180 กิโลเมตร
2. ปราณบุรี-สระแก้ว-จันทบุรี-ระยอง โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 317 แล้วต่อด้วย ทางหลวงหมายเลข 3 ถึงบริเวณท่าเรือน้ำลึกแหลมฉะบั้ง รวมระยะทางประมาณ 360 กิโลเมตร

ค. เส้นทางสู่ประเทศกัมพูชา

จังหวัดปราจีนบุรี นอกจากติดต่อกายในประเทศได้สะดวกแล้วยังสามารถติดต่อกับต่างประเทศในอินโดจีนได้ ซึ่งหากสันติภาพในอินโดจีนคืนหน้า และมีการเปิดประเทศโดยเสรี ปราจีนบุรีจะเป็นศูนย์กลางการค้าที่สามารถติดต่อกับประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนามได้โดยสะดวก ด้วยทางหลวงหมายเลข 33

ง. เส้นทางสู่ภาคอีสาน

1. เส้นทางสู่จังหวัดนครราชสีมา ตามทางหลวงหมายเลข 304
กบินทร์บุรี-ปักธงชัย-นครราชสีมา ระยะทาง 140 กิโลเมตร
2. เส้นทางสู่จังหวัดบุรีรัมย์ ตามทางหลวงหมายเลข 3068
อรัญประเทศ-ตาพระยา-ละหานทราย และต่อด้วยทางหลวง
หมายเลข 2075 รวมระยะทางประมาณ 263 กิโลเมตร

โครงการก่อสร้างตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เพื่อปรับปรุงถนนให้ได้มาตรฐานและเพื่อรองรับการจราจรที่หนาแน่นขึ้นทุกวัน อีกทั้งเพื่อรองรับการขนส่งสินค้ากับบริเวณชายแดน มีโครงการดังนี้

1. การขยายถนนและเพิ่มช่องทางจราจร บริเวณทางหลวงหมายเลข 304, 33 และ 319
2. การแก้ไขปัญหาการจราจรและปรับปรุงให้คล่องตัว โดยก่อสร้างทางแยกทางหลวงหมายเลข 304 บุรณะและขยายผิวจราจร ทางหลวงหมายเลข 320 สร้างสะพานข้ามทางรถไฟบริเวณทางหลวงหมายเลข 320
3. ตัดถนนทางเลี้ยวเมือง 3 แห่ง ได้แก่ ทางเลี้ยวเมืองปราจีนบุรี บริเวณศาลากลางจังหวัด ทางเลี้ยวเมืองก่อนถึงสี่แยกกบินทร์บุรี และทางเลี้ยวเมืองสระแก้ว

(2) ทางรถไฟ

ปัจจุบันมีเส้นทางรถไฟสายตะวันออกผ่านจังหวัดปราจีนบุรีโดยมีระยะทางจากกรุงเทพฯถึงอรัญประเทศ ประมาณ 225 กิโลเมตร ส่วนแผนงานขยายนั้นการรถไฟแห่งประเทศไทยได้มีโครงการก่อสร้างทางรถไฟสาย แก่งคอย-คลองสิบเก้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสามารถเชื่อมพื้นที่ภาคกลางกับภาคตะวันออก โดยเป็นเส้นทางเชื่อมกับคลองสิบเก้า-สัตหีบ และในอนาคตจังหวัดปราจีนบุรี ก็สามารถขนถ่ายสินค้าจากสถานีอำเภออรัญประเทศ วัฒนานคร สระแก้ว กบินทร์บุรี ประจันตคาม เมืองปราจีนบุรี บ้านสร้าง ไปจังหวัดฉะเชิงเทรา และใช้เส้นทางคลองสิบเก้าสู่สัตหีบได้โดยตรง

2) การคมนาคมทางน้ำ

ในอดีตลุ่มแม่น้ำบางปะกงเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าทางเกษตรกรรม จากจังหวัดปราจีนบุรี สู่จังหวัดชลบุรี แต่ในปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมนัก เนื่องจากสามารถใช้การคมนาคมทางบกได้ดีและสะดวกกว่า ส่วนในระยะทางระยะใกล้ ๆ การคมนาคมทางน้ำในลักษณะเชิงพาณิชย์นั้น มีอยู่บ้างแถบตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง คือเป็นการขนส่งข้าวเปลือกไปสู่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกนั้นก็เป็นการคมนาคมสัญจรไปมาระหว่างกันในระยะใกล้ ส่วนการขนส่งผู้โดยสารทางเรือนั้นไม่มี

3.1.7 การสาธารณสุข

1) การไฟฟ้า พื้นที่ในจังหวัดปราจีนบุรีรับกระแสไฟฟ้าจากสถานีไฟฟ้าอ้อย 2 แห่ง คือ สถานีไฟฟ้าอ้อยปราจีนบุรีและสถานีไฟฟ้าอ้อยวัฒนานคร ปัจจุบันมีกระแสไฟฟ้าถึงแล้วทุกตำบล

2) การประปา การประปาในจังหวัดปราจีนบุรีมีการดำเนินงาน 3 ลักษณะ คือ

(1) อยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาค ได้แก่ การประปาปราจีนบุรี การประปาทันตบุรี การประปาวัฒนานคร และการประปาอรัญประเทศ

(2) อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่น เช่น สุขาภิบาล ซึ่งดำเนินกิจการและบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ หรือมีผู้ดูแลรับผิดชอบ ใช้งบประมาณดำเนินการของแต่ละแห่ง

(3) อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล ดำเนินกิจการโดยคณะกรรมการ

ปัจจุบันการผลิตจ่ายน้ำประปาในเขตเทศบาลเมืองปราจีนบุรี และบริเวณใกล้เคียง ยังเพียงพอต่อความต้องการ แต่ในพื้นที่นอกเขตบางแห่งยังผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ตามแผนงานขยายการบริการน้ำประปา มีโครงการขยายกำลังการผลิตเพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต 5 ปีข้างหน้า โดยเพิ่มอีก ร้อยละ 80 ของอัตราการผลิตปัจจุบัน โดยมีโครงการเพิ่มกำลังการผลิตของการประปาอรัญประเทศ อีก 1,920 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน รวมกับ

กำลังการผลิตเดิมเป็น 4,800 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และเพิ่มกำลังการผลิตของการประปา กบินทร์บุรี อีก 4,800 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ในปี 2537 รวมกับกำลังการผลิตเดิมเป็น 8,640 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน

3) การโทรศัพท์

จังหวัดปราจีนบุรีมีชุมสายโทรศัพท์ 9 ชุมสาย คือ ชุมสายปราจีนบุรี ชุมสาย กบินทร์บุรี ชุมสายอรัญประเทศ ชุมสายสระแก้ว ชุมสายวัฒนานคร ชุมสายวังน้ำเย็น ชุมสาย โศภีบิ ชุมสายตาพระยาและชุมสายนาดี ชุมสายที่มีเลขหมายเต็มแล้วในขณะนี้ คือชุมสายอำเภอ อรัญประเทศ อำเภอสระแก้วและอำเภอโคกปีบ

3.1.8 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ของจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย พื้นที่ป่าไม้ที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติและอุทยาน แห่งชาติ และพื้นที่ทำการเกษตร และจากสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศของจังหวัด ที่เอื้อ อำนวยต่อการเพาะปลูกอย่างมาก ทำให้จังหวัดมีการผลิตภาคเกษตรกรรมเป็นฐานทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ โดยมีประชากรประมาณร้อยละ 73 ประกอบอาชีพทางการเกษตร

เขตจังหวัดปราจีนบุรีตอนล่าง ได้แก่ อำเภอเมือง โศภีบิ บ้านสร้าง ศรีมหาโพธิ ประจันตคาม และบางส่วนของอำเภอกบินทร์บุรีและอำเภอนาดี มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มสูงกว่าระดับ น้ำทะเลปานกลางเพียง 5 เมตร เหมาะแก่การปลูกข้าว พืชผัก ไม้ตงและสวนผลไม้

เขตจังหวัดปราจีนบุรีตอนบน ได้แก่ บริเวณอำเภอตาพระยา อรัญประเทศ วัฒนานคร คลองหาด วังน้ำเย็น สระแก้ว และบางส่วนของอำเภอกบินทร์บุรีและอำเภอนาดี มีลักษณะ เป็นที่ราบสูง สูงกว่าระดับน้ำทะเล 47 เมตร และสภาพอากาศคล้ายกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เหมาะแก่การปลูกพืชไร่

พื้นที่ทำเกษตรมี 3,025,051 ไร่ หรือร้อยละ 40.30 ของพื้นที่จังหวัด เนื้อที่ถือครอง ส่วนใหญ่เป็นที่นา จังหวัดปราจีนบุรีนับว่าเป็นจังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกข้าวมากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียง มีพื้นที่ปลูกข้าว 1,448,686 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ 1,335,339 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชสวนและไม้ยืนต้น 220,566 ไร่ พื้นที่ปลูกผัก 20,386 ไร่ และพื้นที่ปลูกไม้ดอก-ไม้ประดับ 74 ไร่

3.2 ลักษณะทางประชากร

3.2.1 ขนาดและการกระจายตัวของประชากร

จังหวัดปราจีนบุรีมีประชากรเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2534 จำนวน 887,870 คน แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ โดยที่ประมาณร้อยละ 16 ของประชากรทั้งจังหวัดตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตอำเภอสระแก้ว ซึ่งเป็นอำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุดของจังหวัด รองลงมาประมาณร้อยละ 13 และ ร้อยละ 12 เป็นประชากรในเขตอำเภอบึงนครบุรีและอำเภอเมืองปราจีนบุรี ทั้งสามอำเภอนี้มีประชากรอยู่เป็นจำนวนมากว่าหนึ่งแสนคนขึ้นไปของจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดและมีพื้นที่น้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอโคกปีบ มีพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 1.11 ของพื้นที่จังหวัดและประชากรคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากรทั้งจังหวัด

และจากการเปรียบเทียบขนาดประชากร ของอำเภอสระแก้ว กับอำเภอโคกปีบ พบว่ามีความแตกต่างกันมาก โดยมีขนาดประชากรมากกว่ากันถึง 8 เท่า และจากขนาดของประชากรในแต่ละอำเภอ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ตามตาราง

จะเห็นได้ว่าอำเภอที่มีประชากรอยู่ในกลุ่มที่ 4 หรือมีจำนวนประชากรมากกว่า 75,000 คน จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในปี 2534 อีกสองอำเภอ คือ อำเภอวัฒนานครและอำเภอวังน้ำเย็น ส่วนอำเภอที่มีประชากรน้อยกว่า 25,000 คน ยังคงได้แก่ อำเภอโคกปีบ

เมื่อวิเคราะห์ถึงลักษณะการกระจายตัวของประชากร พบว่าการกระจายตัวของประชากรมักจะกระจายตัวโดยแปรผันไปตามขนาดของอำเภอ สกเว้นในเขตอำเภอเมือง จะมีขนาดของประชากรมาก เนื่องจากเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด และเป็นศูนย์กลางการบริหารของจังหวัด ส่วนในอำเภอนาดี วัฒนานคร ประจันตคามและอำเภอตาพระยา จะมีประชากรน้อยไม่แปรผันไปตามขนาดพื้นที่ เนื่องจากมีพื้นที่ของอำเภอบางส่วนเป็นพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติปางสีดาและอุทยานแห่งชาติทับลาน

ตาราง 3-2 แสดงจำนวน ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากรรายอำเภอ
จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ.2529-2534

เขตการปกครอง	เนื้อที่ (กม. ^๓)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่นประชากร		อัตราเพิ่ม ร้อยละ	การเปลี่ยนแปลงประชากร		การคาดประมาณประชากร	
		2529	2534	2529	2534		จำนวน	ร้อยละ	2539	2543
1.เมือง	456.391	100,344	102,996	220	226	0.52	2,652	3.7	105,718	108,512
2.บ้านสร้าง	367.204	31,911	31,963	87	87	0.03	52	0.1	32,015	32,067
3.ประจันตคาม	911.571	49,031	50,968	54	56	0.78	1,937	2.7	52,982	55,075
4.ศรีมหาโพธิ์	413.813	52,945	55,082	128	133	0.79	2,137	3.0	57,305	59,618
5.โคกขี้	133.000	17,549	17,700	132	133	0.17	151	0.2	17,852	18,006
6.กบินทร์บุรี	1,331.139	104,714	111,528	79	84	1.27	6,814	9.5	118,875	126,515
7.นาดี	1,274.000	36,914	40,570	29	32	1.91	3,656	5.1	44,588	49,004
8.สระแก้ว	2,649.596	128,359	142,808	48	54	2.16	14,449	20.1	158,883	176,769
9.วัฒนานคร	1,563.122	74,946	80,601	48	52	1.47	5,655	7.8	86,683	93,223
10.อรัญประเทศ	672.114	66,875	72,637	99	108	1.67	5,762	8.0	78,895	85,693
11.ตาพระยา	1,100.00	51,183	57,863	47	53	2.48	6,680	9.3	65,419	73,952
12.วังน้ำเย็น	720.000	72,310	87,694	100	122	3.93	15,384	21.4	106,351	128,977
13.คลองหาด	417.082	28,902	35,460	62	85	4.17	6,558	9.1	43,506	53,378
จังหวัดปราจีนบุรี	12,009.032	815,983	887,870	68	74	1.70	71,887	100.00	968,982	1,060,789

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยและจากการคำนวณ

ตาราง 3-3 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงขนาดประชากรรายอำเภอ
จำแนกตามขนาดของกลุ่มประชากร พ.ศ.2529-2534

กลุ่มขนาดของประชากร	อำเภอ	
	พ.ศ.2529	พ.ศ.2534
1. น้อยกว่า 25,000 คน	โคกปีบ	โคกปีบ
2. 25,000 - 50,000 คน	บ้านสร้าง, ประจันตคาม, นาดี, คลองหาด	บ้านสร้าง, นาดี, คลองหาด
3. 50,001 - 75,000 คน	ศรีมหาโพธิ, วัฒนานคร, อรัญประเทศ, ตาพระยา, วังน้ำเย็น	ประจันตคาม, ศรีมหาโพธิ, อรัญประเทศ, ตาพระยา
4. มากกว่า 75,000 คน	เมือง, กบินทร์บุรี, สระแก้ว	เมือง, กบินทร์บุรี, สระแก้ว, วัฒนานคร, วังน้ำเย็น

ที่มา : จากการวิเคราะห์

3.2.2 ความหนาแน่นของประชากร

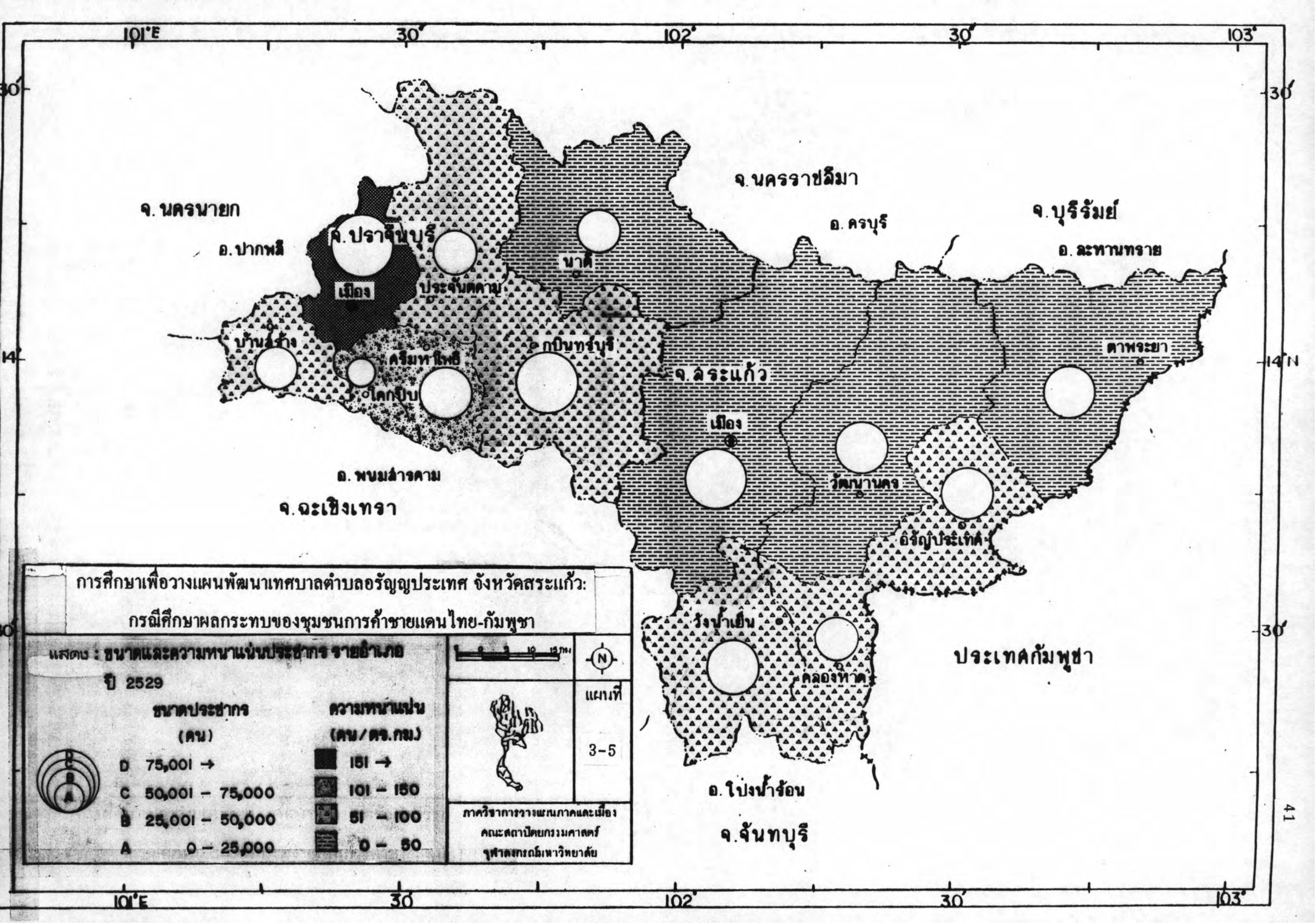
จังหวัดปราจีนบุรี ในปี 2529 มีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยประมาณ 68 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร และเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเป็น 74 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร ในปี 2534 ส่วนในระดับอำเภอ พบว่าอำเภอเมืองมีความหนาแน่นประชากรมากที่สุดถึง 226 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอนาดีเป็นอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุด คือ 32 คนต่อตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากรสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่ม ดังตาราง

ตาราง 3-4 แสดงการเปรียบเทียบความหนาแน่นประชากรรายอำเภอ
จำแนกตามกลุ่มความหนาแน่น

กลุ่มความหนาแน่น (คน : กม ²)	อำเภอ	
	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2534
1. น้อยกว่า 50 คน	นาดี, สระแก้ว, วัฒนานคร, ตาพระยา	นาดี
2. 51 - 100 คน	บ้านสร้าง, ประจันตคาม, คลองหาด, วังน้ำเย็น, กบินทร์บุรี, อรัญประเทศ	บ้านสร้าง, ประจันตคาม, สระแก้ว, คลองหาด, กบินทร์บุรี, วัฒนานคร, ตาพระยา
3. 101 - 150 คน	ศรีมหาโพธิ, โศภีบ	ศรีมหาโพธิ, โศภีบ, วังน้ำเย็น, อรัญฯ
4. มากกว่า 150 คน	เมือง	เมือง

จะเห็นว่าบริเวณที่มีความหนาแน่นสูงและมีการกระจุกตัวอยู่มาก ได้แก่ อำเภอเมือง
ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการตั้งถิ่นฐานมานาน เป็นจุดเริ่มต้นของความเป็น
เมืองของจังหวัด รวมทั้งความหนาแน่นของประชากรจะอยู่ตามแนวเส้นทางคมนาคมสายหลักของ
จังหวัดด้วย ได้แก่ บริเวณถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 และ 317 ส่วนพื้นที่ที่มีประชากร
อาศัยอยู่เบาบางในอำเภอนาดีนั้น เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีขนาดพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ และมีบางส่วนของ
พื้นที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ

เมื่อเปรียบเทียบความหนาแน่นของประชากร ตั้งแต่ ปี 2529-2534 พบว่าทุก
อำเภอมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้น บริเวณที่มีความหนาแน่นกว่าบริเวณอื่น ได้แก่ อำเภอเมือง ซึ่งมี
ความหนาแน่นของประชากร 226 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร รองลงมาเป็นอำเภอศรีมหาโพธิและ
อำเภอโศภีบ มีความหนาแน่นของประชากร 133 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่
เมืองเก่า ส่วนพื้นที่อื่นที่มีความหนาแน่นสูงในลำดับถัดมา คือ อำเภอวังน้ำเย็น มีความหนาแน่น
ของประชากร 122 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร เป็นเขตพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งมีประชากรเข้าไปตั้ง
ถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าถึง และติดต่อกับชุมชนอื่น
ได้สะดวกขึ้น รวมทั้งตามแนวชายแดนด้านอำเภอคลองหาดมีความปลอดภัยมากขึ้น

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลลอร์อุญประเทศ จังหวัดสระแก้ว:

กรณีศึกษาผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

แสดง : ขนาดและความหนาแน่นประชากร ชายฝั่งอ่าว

ปี 2529

ขนาดประชากร
(คน)

ความหนาแน่น
(คน/ตร.กม.)

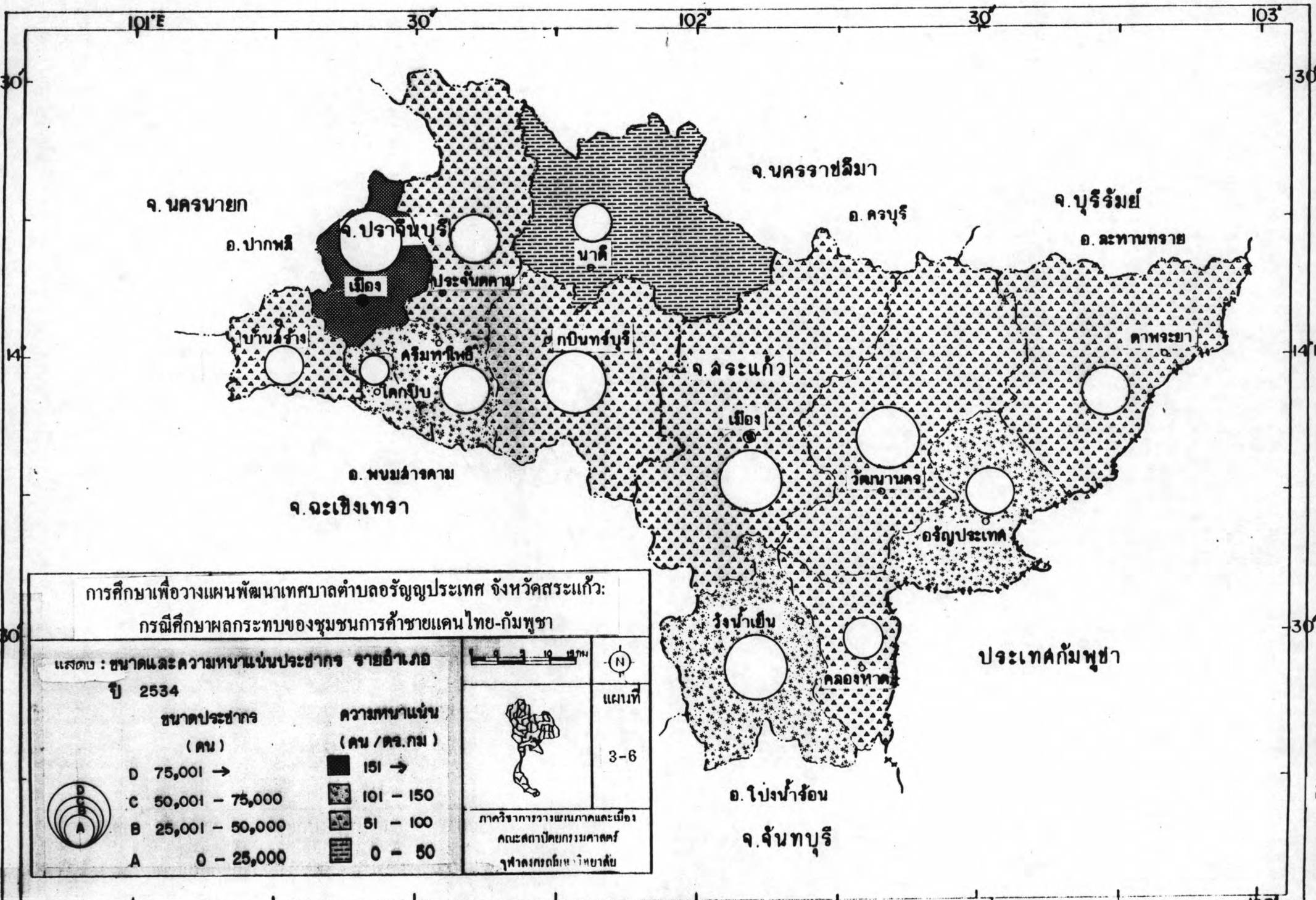
- D 75,001 →
- C 50,001 - 75,000
- B 25,001 - 50,000
- A 0 - 25,000

- 151 →
- 101 - 150
- 51 - 100
- 0 - 50

แผนที่
3-5

ภาววิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จ. นครนายก

อ. ปากหมี่

จ. ปราจีนบุรี

เมือง

ประจันตคาม

นาดี

จ. นครราชสีมา

อ. ครบุรี

จ. บุรีรัมย์

อ. ละหานทราย

บ้านสร้าง

ครมท.ใหม่

อ. กบินทร์บุรี

จ. สระแก้ว

ตาพระยา

อ. พนมดงคาม

จ. ฉะเชิงเทรา

เมือง

วัฒนานคร

อรัญประเทศ

วังน้ำเย็น

คลองหาด

ประเทศกัมพูชา

อ. โป่งน้ำร้อน

จ. จันทบุรี

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว:

กรณีศึกษาผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

แสดง : ขนาดและความหนาแน่นประชากร รายอำเภอ

ปี 2534

ขนาดประชากร

(คน)

D 75,001 →

C 50,001 - 75,000

B 25,001 - 50,000

A 0 - 25,000

ความหนาแน่น

(คน / ตร.กม.)

151 →

101 - 150

51 - 100

0 - 50

แผนที่

3-6

ภาควิชาการวางแผนที่ดินและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงของประชากร

การเปลี่ยนแปลงประชากรระดับอำเภอของจังหวัดปราจีนบุรีในช่วงปี 2529-2534 พบว่า ในทุกอำเภอมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น จัดแบ่งกลุ่มของการเปลี่ยนแปลงจากยอดรวม การเปลี่ยนแปลงประชากรรวมทั้งจังหวัด (Absolute Change) สามารถแบ่งได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าร้อยละ 20 ได้แก่ อำเภอวังน้ำเย็น มีการเปลี่ยนแปลงของประชากรร้อยละ 21.4 และ อำเภอสระแก้ว มีการเปลี่ยนแปลงของประชากร ร้อยละ 20.1 เนื่องจากบริเวณนี้มีเส้นทางคมนาคมสะดวก ราษฎรย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำมาหากินกันมากโดยมาจากภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมา

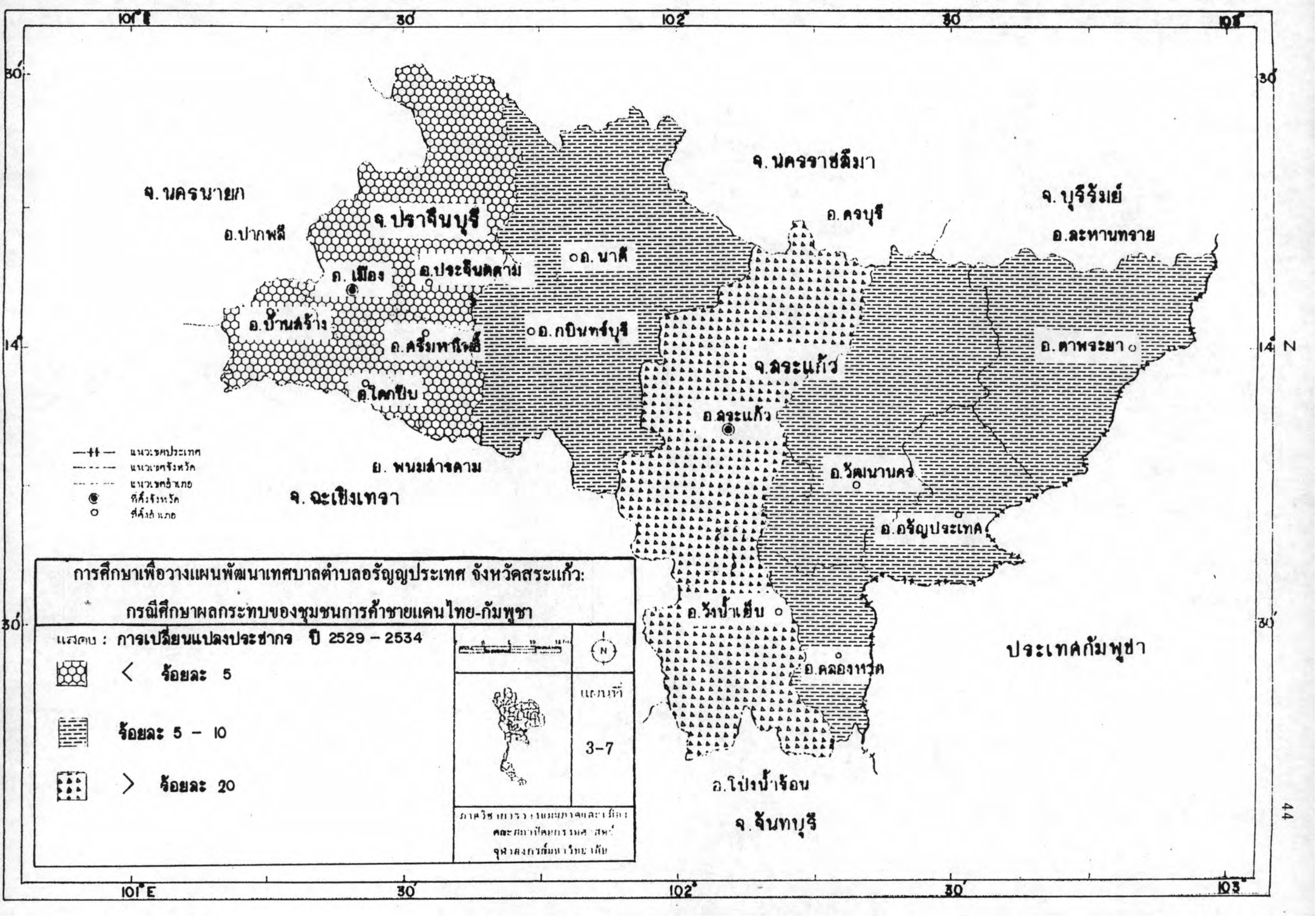
2. กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง ร้อยละ 5-10 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงของประชากรแตกต่างจากกลุ่มแรกมาก ได้แก่ อำเภอบินทร์บุรี อำเภอตาพระยา อำเภอคลองหาด อำเภอรัฐประเทศ อำเภอวัฒนานครและอำเภอนาคี

3. กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าร้อยละ 5 ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอประจันตคาม อำเภอโคกปี่และอำเภอบ้านสร้าง ซึ่งเป็นบริเวณของการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมมีขนาดพื้นที่ของแต่ละอำเภอเล็ก การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร จึงมีน้อยด้วย

3.2.4 อัตราการเพิ่มและการคาดประมาณประชากร

ถึงอัตราการเพิ่มของประชากรในช่วง ปี 2529-2534 พบว่า อำเภอคลองหาด มีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดคือร้อยละ 4.17 รองลงมา ได้แก่ อำเภอวังน้ำเย็น ซึ่งมีอัตราการเพิ่ม ร้อยละ 3.93 เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเดิมเป็นพื้นที่ป่าสงวน และพื้นที่เกษตรมีราษฎรอพยพมาจากทางภาคอีสานเป็นจำนวนมากและอยู่รวมกันเป็นกลุ่มทำอาชีพหัตถกรรม ส่วนอำเภอที่มีอัตราการเพิ่มต่ำสุด ได้แก่ อำเภอบ้านสร้าง มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 0.03 เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีพื้นที่น้อย มีการตั้งถิ่นฐานกันอยู่อย่างหนาแน่นแล้ว

และจากการคาดประมาณประชากรของจังหวัดปราจีนบุรี โดยวิธี Exponential Method นั้นคาดว่าในปี 2539 จะมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 968,982 คน และในปี 2543 จะมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1,060,789 คน โดยอำเภอที่จะมีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอสระแก้ว ซึ่งคาดว่าในปี 2539 จะมีประชากรจำนวน 158,883 คน และในปี 2543 จะมีประชากรจำนวน 176,769 คน อำเภอที่จะมีขนาดประชากรมากรองลงมา ได้แก่ อำเภอบินทร์บุรี อำเภอวังน้ำเย็นและ อำเภอเมือง โดยที่ทั้งสี่อำเภอนี้จะเป็นอำเภอที่มีประชากรเกินแสนคนทั้งสิ้น

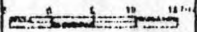

- +--- แนวเขตประเทศ
- แนวเขตจังหวัด
- แนวเขตอำเภอ
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลรัฐัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว:

กรณีศึกษาผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

แสดง : การเปลี่ยนแปลงประชากร ปี 2529 - 2534

	< ร้อยละ 5
	ร้อยละ 5 - 10
	> ร้อยละ 20

แผนที่
3-7

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.3 การบริการทางสังคม

3.3.1 การศึกษา

ระดับการศึกษาของประชากรในจังหวัดปราจีนบุรี มีตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล-เด็กเล็ก) ไปจนถึงระดับอาชีวศึกษา โดยมีจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้น 674 แห่ง อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) มากที่สุด มีจำนวน 593 แห่ง รองลงมาเป็นสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดกรมสามัญศึกษา มีจำนวน 33 แห่ง นอกจากนี้เป็นสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) จำนวน 24 แห่ง สังกัดเทศบาล 10 แห่ง สังกัดกรมอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง รวมทั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 12 แห่ง

มาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ แสดงอัตราส่วน ครู ต่อ นักเรียน ดังนี้

- ระดับก่อนประถมศึกษา 1 : 15
- ระดับประถมศึกษา 1 : 25
- ระดับมัธยมศึกษา 1 : 17
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 : 15

และเมื่อพิจารณาการให้บริการทางการศึกษาของจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า

- ระดับก่อนประถมศึกษาซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานมาก โดยเฉพาะโรงเรียนเทศบาล ซึ่งมีอัตราส่วน ครู ต่อ นักเรียน เท่ากับ 1 : 39
- ระดับประถมศึกษา ในสังกัด สพช.และเทศบาล ให้บริการทางการศึกษาได้สูงกว่ามาตรฐาน แต่ในสังกัด สช. มีจำนวนนักเรียนมาก จึงได้รับบริการต่ำกว่ามาตรฐาน คือมีอัตราส่วน ครู ต่อ นักเรียน เท่ากับ 1 : 29
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งที่อยู่ในสังกัด สช. และ สศ. ยังต่ำกว่ามาตรฐานคือมีอัตราส่วน ครู ต่อ นักเรียน เท่ากับ 1 : 25 และ 1 : 23
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอัตราส่วน ครู ต่อ นักเรียน เท่ากับ 1 : 16 ซึ่งถือว่าใกล้เคียงกับมาตรฐานทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการมาก

ส่วนการให้บริการศึกษาด้านอื่น ๆ ในจังหวัดปราจีนบุรี มีการให้บริการทางการศึกษาโดยจัดทำเป็นที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 202 แห่ง และศึกษานอกระบบ ประกอบด้วย

- สายสามัญ ได้แก่ โรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญ และโรงเรียนผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ
- สายอาชีพ ได้แก่ โรงเรียนผู้ใหญ่เคลื่อนที่

ตาราง 3-5 แสดงจำนวนสถานศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี

สังกัด/สถานศึกษา	จำนวน (แห่ง)	ครู/อาจารย์ (คน)	นักเรียน/นักศึกษา (คน)	ครู:นักเรียน
1. สำนักงานคณะกรรมการ				
 การประถมศึกษาแห่งชาติ				
-ก่อนประถมศึกษา	45	517	12,123	1 : 23 ▽
-ประถมศึกษา	548	4,766	96,611	1 : 20 △
2. สำนักงานคณะกรรมการ				
 การศึกษาเอกชน (สช.)				
-ก่อนประถมศึกษา	2	136	4,131	1 : 30 ▽
-ประถมศึกษา	18	250	7,185	1 : 29 ▽
-มัธยมต้น	2	61	1,542	1 : 25 ▽
-อาชีวศึกษา	2	32	527	1 : 16
3. เทศบาล				
-ก่อนประถมศึกษา	2	19	741	1 : 39 ▽
-ประถมศึกษา	8	138	2,701	1 : 20 △
4. กรมสามัญศึกษา (สศ.)				
-มัธยมต้น	20	735	16,809	1 : 23 ▽
-มัธยมปลาย	13	339	5,275	1 : 16 ▽
5. กรมอาชีวศึกษา				
-ปวช. ปวส. ปวท.	2	100	2,502	1 : 25
6. โรงเรียนตำรวจ				
ตระเวนชายแดน	12	78	2,039	1 : 26
ยอดรวม	674	7,171	152,206	1 : 21

ที่มา : ข้อมูลการตลาด จังหวัดปราจีนบุรี 2535

3.3.2 การสาธารณสุข

จังหวัดปราจีนบุรีมีบริการด้านสาธารณสุขทั้งการให้บริการของภาครัฐ และของภาคเอกชน ในการส่งเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคและบริการด้านสังคมสงเคราะห์ของทางราชการ พบว่าการให้บริการทางการแพทย์ของจังหวัดปราจีนบุรี ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบุคลากรทางการแพทย์ต้องรับภาระหนักมากในการให้บริการประชาชน กล่าวคือ การให้บริการของ ทันตแพทย์ ต่อ ประชากร มีสัดส่วนสูงที่สุด คือ แพทย์ 1 คน ต้องรับภาระรักษาคนไข้ถึง 66,330 คน ทันตภิบาล 1 คน ต้องรับภาระรักษาคนไข้ถึง 57,486 คน และเภสัชกร 1 คน ต้องรับภาระรักษาคนไข้ถึง 50,723 คน

ตาราง 3-6 แสดงจำนวนบุคลากรสาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี ปี 2533

ตำแหน่งบุคลากร	ราชการ	เอกชน	รวม	สัดส่วน 1 ต่อประชากร
แพทย์	83	2	85	1 : 10,145
ทันตแพทย์	13	-	13	1 : 66,330
เภสัชกร	17	-	17	1 : 50,723
พยาบาล-วิชาชีพพยาบาล	256	4	260	1 : 3,316
เจ้าหน้าที่พยาบาล	129	-	129	1 : 6,684
พนักงานอนามัย	175	-	175	1 : 4,927
ผดุงครรภ์	181	-	181	1 : 4,760
ทันตภิบาล	15	-	15	1 : 57,486
อื่น ๆ	709	15	724	1 : 1,191
รวม	1,578	21	1,599	1 : 545

ที่มา : สาธารณสุขจังหวัดปราจีนบุรี

3.3.3 ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว

1) ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

ประชาชนชาวจังหวัดปราจีนบุรีนับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 95 และอีกร้อยละ 5 นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่น ๆ สถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา คือรอยพระพุทธรูปท่าคู่อายุนับพันปี ที่อำเภอโคกปีบ วัดแก้วพิจิตร อำเภอเมืองปราจีนบุรี ต้นศรีมหาโพธิ์อายุ 2,000 ปี ซึ่งนำมาจากประเทศอินเดีย

มีโบราณสถานที่น่าสนใจ คือ ปราสาทเขาน้อยสี่มุม อำเภอรัฐประเศ ปราสาทสะดือกอกกวม อำเภอตาพระยา พิพิธภัณฑสถานของจังหวัด 2 แห่ง ที่อำเภอเมืองและโคกปีบ สภาพสังคมเป็นสภาพสังคมที่มีลักษณะดั้งเดิมกึ่งสังคมเมือง ราษฎรส่วนใหญ่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีสืบเนื่องมาแต่โบราณ ภาษาที่ชาวจังหวัดปราจีนบุรีพูดมีหลายภาษา ได้แก่ ภาษากลาง ภาษาไทย-อีสาน ภาษาไทยพวน สำหรับภาษาเขมรมีพูดกันตามแนวชายแดน ด้านอำเภอตาพระยา อำเภอรัฐประเศและอำเภอคลองหาด

ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญงานบั้งไฟที่อำเภอโคกปีบช่วงกลางเดือน 5 ของทุกปี งานแห่ปราสาทผึ้งของอำเภอประจันตคาม นอกจากนี้ยังมีประเพณีเกี่ยวกับวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่จังหวัดปราจีนบุรี คือ เทศกาลมาฆบูชาที่ปราจีน ที่โบราณสถานสระมรกต อำเภอโคกปีบ

2) แหล่งท่องเที่ยว

พื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวมากมาย ซึ่งประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวกิจกรรม รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีลักษณะที่พอจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่

(1) ปัจจัยทางสภาพภูมิประเทศ ทางตอนเหนือของจังหวัด ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยเทือกเขาใหญ่ที่ปกคลุมด้วยป่าไม้อันมีค่า เทือกเขาเหล่านี้เป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำ ลำธารต่าง ๆ มากมาย ทั้งภูเขา ป่าไม้ ลำธาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ นอกจากนี้ป่าไม้และบริเวณที่ราบเชิงเขายังเป็นแหล่งทำให้เกิดผลผลิต ซึ่งได้แก่ พืช พันธุ์ไม้ ผลไม้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก พืชพันธุ์เหล่านี้ ได้แก่ ส้มโอ ขนุน หน่อไม้ ไม้ไผ่ เป็นต้น

(2) ปัจจัยทางสภาพประวัติศาสตร์ โบราณคดี จังหวัดปราจีนบุรีเป็นดินแดนเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มากแห่งหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นดินแดนอาณาจักรทวารวดี ซึ่งค้นพบจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น คูเมืองกรด้วยศิลาแลง ชากเทวดาน เป็นต้น นอกจากนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจังหวัดปราจีนบุรีถือเป็นเมืองหน้าด่านของประเทศไทยทางชายแดนด้านเขมร ทำให้เกิดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ขึ้น

(3) ปัจจัยทางด้านที่ตั้ง เนื่องจากในปี 2532 พลเอก ชำติช่าย ชูณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้า ภาคเอกชนของไทยได้ตอบรับนโยบายดังกล่าวในการเปิดตลาดการค้ากับกลุ่มประเทศในอินโดจีน ประเทศกัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งซึ่งได้รับความสนใจจากภาคเอกชน เนื่องจากเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทยและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ โดยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งสองให้เปิดจุดผ่อนปรน (ที่บ้านคลองลึก ตำบลป่าไร่ อำเภออรัญประเทศ ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับตำบลปอยเปตของประเทศกัมพูชา) ทำให้เกิดเป็นตลาดการค้าชายแดนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณชายแดนทั้งสองประเทศ นับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาก

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้ตามลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยที่ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมและวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวประเภทการค้าชายแดน

โดยกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จะกระจุกตัวอยู่บริเวณด้านตะวันตกของจังหวัด คือ บริเวณอำเภอเมืองปราจีนบุรี ประจันตคาม ศรีมหาโพธิ์ และโคกปี่ ซึ่งเป็นที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมและวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์

แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ จะ ได้แก่ น้ำตก ป่าเขา อุทยานแห่งชาติ จะอยู่บริเวณด้านเหนือของอำเภอนาคู กบินทร์บุรีและอำเภอสระแก้ว

แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศาสนา จะกระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่จังหวัด ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี โคกปี่ สระแก้ว ตาพระยาและอำเภออรัญประเทศ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างมาก คือ ตลาดการค้าชายแดน อำเภออรัญประเทศ

ตาราง 3-7 แสดงประเภทและสถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรี

อำเภอ / ประเภท	ธรรมชาติ	กิจกรรมและ วัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา
เมือง	สวนนกวัดสันทรีย์ สวนพันธุ์ไม้ อ่างเก็บน้ำเขาอีโต้	ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ จังหวัดปราจีนบุรี ผลไม้	ศาลสมเด็จพระนเรศวร- มหาราช พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดแก้วพิจิตร วัดโบสถ์
บ้านสร้าง	ค้างคาวแม่ไก่วัดบาง- กะเบา		
โคกปี่			วัดพระศรีมหาโพธิ์ ต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ์ กลุ่มโบราณสถานสระมรกต สระแก้ว อวิชยปุระ โบราณสถานเมืองศรีมโหสถ กลุ่มโบราณสถานกลางเมือง
กบินทร์บุรี-นาดี	อุทยานแห่งชาติทับลาน		
ศรีมหาโพธิ			อนุสาวรีย์ลพพระหัตถ์ รัชกาลที่ 5
ประจันตคาม	แก่งสลัดไค น้ำตกธารทิพย์ น้ำตกเขาอีโต้	ไม้ไผ่ เครื่องจักสาน	ปราสาทเมืองไผ่

ตาราง 3-7 (ต่อ)

ประเภท / อำเภอ	ธรรมชาติ	กิจกรรมและ วัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา
วัฒนานคร	ศูนย์เพาะเลี้ยงและ ขยายพันธุ์สัตว์ป่า ช่องกล่าบน ที่ราบเชิงเขาห้วยซีส		ปราสาทบ้านน้อย
สระแก้ว	อุทยานแห่งชาติปางสีดา อ่างเก็บน้ำท่ากะบาก สวนรุกขชาติเขาฉกรรจ์		สระแก้วสระขวัญ
อรัญประเทศ		แคนตาลูป	พระสยามเทวาภิราชจำลอง วัดอนุบรรพต (เขาน้อย) ปราสาทเขาน้อย
ตาพระยา			ปราสาทสะตึกก้อกหม ปราสาทเขาโด้น ปราสาทสระแจง

นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทการค้าชายแดน ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ได้แก่ ตลาดชายแดนด่านคลองลึกและปอขแปด อำเภออรัญประเทศ และเนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดปราจีนบุรีเหมาะสมแก่การทำเกษตร ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ซึ่งเป็นที่ขึ้นชื่อของจังหวัด อาทิเช่น ทุเรียน เงาะ ขนุน ส้มโอ กะท้อน มังคุด มะไฟหวาน และหน่อไม้ไผ่ตง ผลไม้เหล่านี้เป็นที่ยอมรับว่ามีคุณภาพดี ทำชื่อเสียงให้จังหวัดมาก มีการปลูกกันทั่วไปในทุก ๆ อำเภอของจังหวัด

3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.4.1 โครงสร้างการผลิต

ได้วิเคราะห์มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปราจีนบุรี เปรียบเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัดปราจีนบุรี สรุปรายละเอียด ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเปรียบเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในปี พ.ศ.2532 จังหวัดปราจีนบุรีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม คิดเป็นมูลค่า 4,950.9 ล้านบาท (ณ ราคาคงที่ปี 2515) หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.20 ของผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นอันดับที่ 4 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองจากจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง ตามลำดับ เมื่อพิจารณาการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมจากยอดรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วง พ.ศ.2528-2532 พบว่า จังหวัดปราจีนบุรีมีอัตราการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 7.51 ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 4 ของภาค รองจากจังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทราและระยอง ซึ่งมีร้อยละของการเปลี่ยนแปลงจากยอดรวมของภาคเท่ากับ 50.47, 21.03 และ 9.14 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโครงสร้างของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปราจีนบุรี ปี 2532 แยกเป็นรายสาขาการผลิต พบว่า สาขาบริการ มีบทบาทสูงสุดในโครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด มีมูลค่าทั้งสิ้น 2,718.5 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.91 ของผลิตภัณฑ์จังหวัด รองลงมา ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม มีมูลค่าทั้งสิ้น 1,472.1 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 29.73 และ สาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่าทั้งสิ้น 760.3 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.36 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สาขาบริการ มีบทบาทสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 45.75 รองลงมาเป็นสาขาอุตสาหกรรม คิดเป็นร้อยละ 35.71 และสาขาเกษตรกรรม มีบทบาทน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 18.54

นั่นคือ ฐานเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของจังหวัดและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการค้าและบริการเหมือนกัน โดยที่จังหวัดปราจีนบุรีมีสัดส่วนที่สูงกว่าภาค แต่ในลำดับรองลงมาจังหวัดจะมีฐานเศรษฐกิจเป็นเกษตรมากกว่าภาค และภาคมีฐานเศรษฐกิจเป็นการอุตสาหกรรมมากกว่า เพราะภาคประกอบด้วยจังหวัด ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง ซึ่งได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นจังหวัดอุตสาหกรรมของประเทศทางด้านชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงเหนือ

ตาราง 3-8 แสดงการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร
รายจังหวัด ในภาคตะวันออก ปี 2528-2532

จังหวัด	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม		การเปลี่ยนแปลง GPP		รายได้เฉลี่ยต่อหัว (บาท)		การเปลี่ยนแปลงรายได้	
	2528	2532	จำนวน	ร้อยละ	2528	2532	จำนวน	ร้อยละ
1. ชลบุรี	12,423.2	20,224.5	7,801.3	50.47	46,760	87,781	41,021	35.62
2. ฉะเชิงเทรา	4,504.1	7,755.1	3,251	21.03	30,871	55,603	24,732	21.48
3. ระยอง	3,553.2	4,966.2	1,413	9.14	26,591	42,117	15,526	13.48
4. ปราจีนบุรี	3,790.1	4,950.9	1,160.8	7.51	11,796	17,716	5,920	5.14
5. จันทบุรี	2,247.6	3,173.0	925.4	5.99	14,878	24,019	9,141	7.94
6. ตราด	1,169.4	1,688.0	518.6	3.36	19,217	29,780	10,563	9.17
7. นครนายก	1,076.3	1,462.0	385.7	2.50	12,551	20,802	8,251	7.17
ภาคตะวันออก	28,763.9	44,219.7	15,455.8	100.00	26,114	45,751	115,154	100.00

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตาราง 3-9 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปราจีนบุรีและภาคตะวันออก (ตามราคาคงที่ ปี 2515) พ.ศ.2528-2532

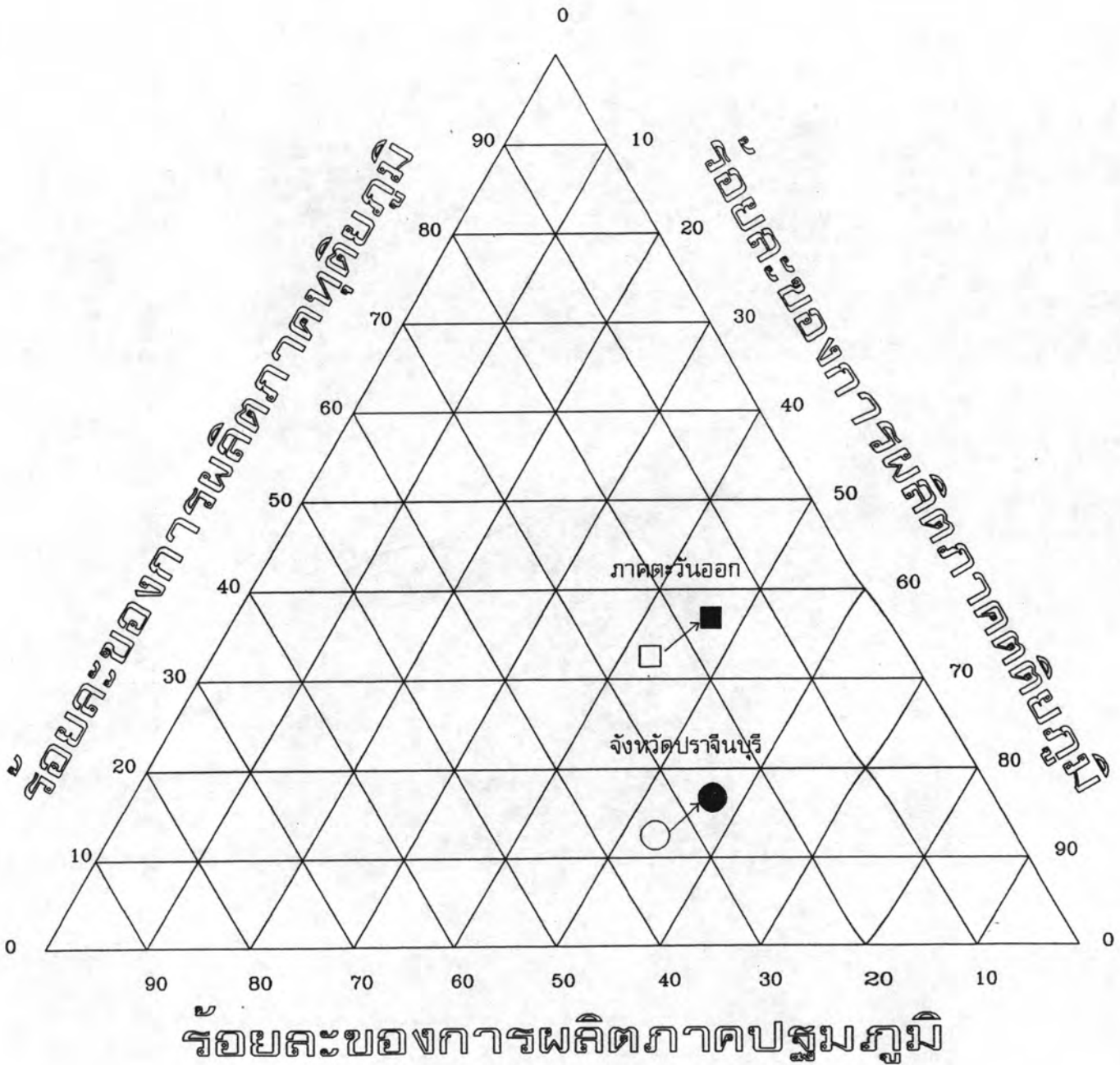
สาขาการผลิต	จังหวัดปราจีนบุรี					ภาคตะวันออก					Location Quotient
	2528	%	2532	%	rate	2528	%	2532	%	rate	
สาขาปฐมภูมิ	1,409.3	37.18	1,472.1	29.73	0.88	7,213.6	25.08	8,197.0	18.54	2.59	0.92
กลีกรวม	994.3		1,008.6		0.29	4,535.3		4,820.1			0.95
ปลูสดั้ว	210.7		239.2		2.57	1,150.1		1,507.9			0.87
ประมง	4.5		6.3		6.96	674.4		872.5			1.08
ป่าไม้	15.5		1.2		-40.05	49.2		42.7			0.09
บริการทางการเกษตร	81.0		79.6		-0.35	302.7		273.8			1.09
แปรรูปสินค้าเกษตร	103.3		137.2		5.68	501.9		680.0			0.98
สาขาคติภูมิ	474.0	12.50	760.3	15.36	9.91	9,279.6	32.26	15,790.8	35.71	11.23	0.94
เหมืองแร่	100.9		157.2		9.27	1,330.1		2,040.0			1.02
อุตสาหกรรม	210.6		375.7		12.27	6,352.2		9,859.9			1.15
ก่อสร้าง	107.2		139.7		5.44	804.6		2,518.6			0.42
ไฟฟ้าและประปา	55.3		87.7		9.66	792.7		1,372.3			0.92
สาขาคติภูมิ	1,907.3	50.32	2,718.5	54.91	7.35	12,270.7	42.66	20,231.9	45.75	10.41	0.87
คมนาคมขนส่ง	155.2		239.4		9.06	1,064.1		2,233.4			0.73
ค้าส่งและค้าปลีก	835.7		1,293.6		9.13	4,148.8		7,523.4			0.85
ธนาคาร ประกันภัย	57.0		105.6		13.12	531.7		1,357.1			0.73
ที่อยู่อาศัย	252.1		308.4		4.11	1,146.2		1,453.3			0.96
บริหารราชการฯ	267.1		325.4		4.03	1,121.7		1,580.1			0.81
บริการ	340.2		446.1		5.57	4,258.2		6,084.6			0.92
ผลิตภัณฑ์มวลรวม	3,790.6	100.00	4,950.9	100.00	5.49	28,763.9	100.00	44,219.7	100.00	8.94	0.85
ประชากร (พันคน)	741		792			3,171		3,336			
รายได้ต่อปี	11,796		17,716		8.47	26,115		45,751			

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิ 3-1 แสดงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต ของจังหวัดปราจีนบุรีและภาคตะวันออก

พ.ศ. 2528-2532

	2528	2532
ภาคตะวันออก	□	■
จังหวัดปราจีนบุรี	○	●

2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต

ภาคปฐุมภมิ หรือ ภาคเกษตรกรรม โครงสร้างด้านเกษตรกรรมของจังหวัดปราจีนบุรี ในปี 2528 มีมูลค่าการผลิต คิดเป็นร้อยละ 37.18 และ ปี 2532 ลดลงเป็นร้อยละ 29.73 ของมูลค่าการผลิตทั้งสิ้นของจังหวัด ส่วนภาคตะวันออกมีร้อยละของมูลค่าการผลิตภาคเกษตรกรรม น้อยกว่าจังหวัดปราจีนบุรี คือ ปี 2528 เท่ากับ 25.08 และปี 2532 ลดลงเป็น 18.47 แสดงว่า ภาคมีความเป็นเมืองมากกว่าจังหวัดปราจีนบุรี โดยที่จังหวัดปราจีนบุรีมีฐานเศรษฐกิจเป็นเกษตรมากกว่า และจังหวัดปราจีนบุรีเริ่มเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการผลิตไปสู่ภาคการค้าและบริการ และภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น

ภาคหัตถิภุมมิ หรือ ภาคอุตสาหกรรม จังหวัดปราจีนบุรีมีโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม ปี 2528 ร้อยละ 12.50 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.36 ในปี 2532 ส่วนภาคตะวันออก มีมูลค่าการผลิตคิดเป็น ร้อยละ 32.26 และเพิ่มเป็นร้อยละ 35.71 แสดงว่า จังหวัดปราจีนบุรีมีโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรมต่ำกว่าภาค โดยที่จังหวัดปราจีนบุรีและภาคตะวันออก มีโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

ภาคหัตถิภุมมิ หรือ ภาคการค้าและบริการ ปี 2528 จังหวัดปราจีนบุรีมีมูลค่าการผลิตภาคการค้าและบริการ ร้อยละ 50.32 และเพิ่มเป็น ร้อยละ 54.91 ในปี 2532 ส่วนภาคตะวันออก มีมูลค่าการผลิต ร้อยละ 42.66 และ เพิ่มเป็น ร้อยละ 45.75 ในปี 2532 นั้น แสดงว่าจังหวัดปราจีนบุรีและภาคตะวันออกมีฐานเศรษฐกิจเป็นการค้าและบริการเป็นส่วนใหญ่และมีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นเหมือนกัน โดยมีสัดส่วนของโครงสร้างการผลิตภาคการค้าและบริการมากกว่าครึ่งหนึ่งของโครงสร้างการผลิตทั้งหมด และฐานเศรษฐกิจของจังหวัดปราจีนบุรีเป็นการค้าและบริการสูงกว่าภาคตะวันออก

3) การเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

สำหรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาของจังหวัดปราจีนบุรี จาก ปี 2528-2532 พบว่า สาขาที่มีการขยายตัวมากที่สุด คือ สาขาการบริการทางการธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์มีอัตราการ

ขยายตัว ร้อยละ 13.12 ต่อปี รองลงมาเป็นสาขาอุตสาหกรรม มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 12.27 ต่อปี และสาขาไฟฟ้าและประปา มีอัตราการขยายตัว ร้อยละ 9.66 ต่อปี เนื่องจากพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี มีความเหมาะสมในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เริ่มมีนักลงทุนเข้ามาลงทุนใน จังหวัดมากขึ้น และได้รับการส่งเสริมการลงทุนจาก BOI ทำให้มีกระแสการหมุนเวียนทางการเงินและการธนาคารเพิ่มขึ้นอย่างมาก พบว่ามีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมมากในบริเวณอำเภอ กบินทร์บุรี อำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานครและอำเภอเมืองปราจีนบุรี

สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวลดลงอย่างมาก คือ การบริการทางการเกษตร มีอัตราการขยายตัว ร้อยละ -40.05 ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดมีการพัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม มากขึ้น ทำให้การบริการทางการเกษตร ลดความสำคัญลง

4) รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัดปราจีนบุรี

จังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่ำที่สุดในภาคตะวันออก โดยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงที่สุดในภาค ได้แก่ จังหวัดชลบุรี รองลงมาเป็นจังหวัด ฉะเชิงเทรา ระยอง ตรัง จันทบุรี และจังหวัดนครนายก ตามลำดับ ในปี 2532 จังหวัด ปราจีนบุรีมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 17,716 บาท ต่อปี เพิ่มขึ้นจาก ปี 2528 ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 11,796 บาท ต่อปี และมีอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ช่วงปี 2528-2532 ต่ำที่สุดในภาคด้วยคือ ร้อยละ 8.47 ต่อปี รวมทั้งอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล เมื่อเปรียบเทียบกับยอดรวมการเปลี่ยนแปลงของภาคตะวันออก พบว่า จังหวัดปราจีนบุรี มีอัตราการเปลี่ยนแปลงต่ำสุด คือ ร้อยละ 5.14

3.4.2 โครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาการผลิต

1) สาขาปฐมภูมิ หรือ สาขาเกษตรกรรม

นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดปราจีนบุรีรองจาก สาขาการบริการ แต่มีอัตราเพิ่มน้อยกว่าสาขาการผลิตอื่น คือมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 0.88 ต่อปี การกสิกรรมเป็นสาขาที่มีบทบาทสูงสุด มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น 1,008.6 ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ 68.51 ของสาขาเกษตรกรรม และร้อยละ 20.37 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด

รองลงมา ได้แก่ สาขาศุขสัตว์ สาขาแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย สาขาบริการทางการเกษตร ประมงและป่าไม้ มีสัดส่วนคิดเป็น ร้อยละ 16.25, 9.32, 53.41, 0.43 และ 0.18 ตามลำดับ ดังมีรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ ดังนี้

ก. กสิกรรม

จังหวัดปราจีนบุรีมีการเพาะปลูกพืชหลายชนิดตามสภาพพื้นที่ และสภาพภูมิอากาศในแต่ละอำเภอ จึงทำให้เกษตรกรในจังหวัดทำการเพาะปลูกได้ทั้งพืชไร่และพืชสวน นอกเหนือจากการทำนา ผลผลิตจากพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีราคาเฉลี่ยมูลค่ารวมมากที่สุด คือ พืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฝ้าย ถั่วเหลือง เป็นต้น พืชสวน ได้แก่ ฝรั่ง แคนตาลูปทุเรียน และผลไม้อื่น ๆ ส่วนพืชผักที่สำคัญ ได้แก่ แตงกวา ถั่วฝักยาวและผักชนิดอื่น ๆ

ข. ป่าไม้

จังหวัดปราจีนบุรีมีเนื้อที่ป่าไม้ 4,426,027.75 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 62.38 ของพื้นที่จังหวัด ปัจจุบันมีเหลือป่าไม้คงสภาพประมาณ 1,838,201.37 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 23.47 ของพื้นที่ของจังหวัด สภาพป่าไม้มีความแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะสภาพแวดล้อมทางชีวภาพ แต่เดิมป่าไม้จังหวัดปราจีนบุรีเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบมีพรรณไม้สำคัญ เช่น เต็ง รัง เหียง พลวง ยาง แดง กะบาก ตะเคียนทอง ประดู่ มะค่าโมง เคี่ยมคนอง ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ป่าไม้พื้นล่างเป็นป่าอันมีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น เร่ว กระวาน สมุนไพรต่าง ๆ เป็นต้น

ค. ปศุสัตว์

การเลี้ยงสัตว์ของจังหวัด ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงเป็นรายย่อยตามหัวไร่ปลายนานา ตามที่สาธารณะ หรือบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ทุ่งหญ้า และมักเลี้ยงแบบปล่อยให้หากินตามธรรมชาติ การเลี้ยงในลักษณะธุรกิจประเภทฟาร์มยังมีจำนวนน้อย

แหล่งเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่

(1) การเลี้ยงโคนม มีเลี้ยงกันมากในท้องที่อำเภอวังน้ำเย็น โดยบริษัทไฟร์โสมส์เป็นผู้รับซื้อนํ้านมดิบทั้งหมด โดยตั้งเป็นศูนย์รับซื้อนํ้านมดิบอยู่ในพื้นที่

(2) การเลี้ยงโค-กระบือ มีการเลี้ยงกันมาก ในอำเภอตาพระยา อำเภอสระแก้ว อำเภอวัฒนานครและอำเภอกบินทร์บุรี ส่วนอำเภออื่น ๆ มีการเลี้ยงใกล้เคียงกัน

(3) การเลี้ยงสุกร มีการเลี้ยงกันมากที่สุดในท้องที่ อำเภออินทร์บุรี อำเภอสระแก้ว รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองและอำเภอโคกปี่

(4) การเลี้ยงเป็ด-ไก่ มีการเลี้ยงกันมากที่สุดในท้องที่อำเภอศรีมหาโพธิ รองลงมาที่อำเภอโคกปี่ และอำเภออินทร์บุรี

(5) กระบือ ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้ใช้งาน จะเลี้ยงบริเวณพื้นที่อำเภอคาพระยา สระแก้ว กบินทร์บุรี วัฒนานคร อรัญประเทศ อาศิษทุ่งหญ้าธรรมชาติ ปัจจุบันมีแนวโน้มสูงขึ้นเพราะมีธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริให้ราษฎรยืม เพื่อการผลิตเพื่อให้ลูกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและมีโครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เป้าหมายของกรมปศุสัตว์

ง. ประมง

การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด ในปัจจุบันมีผู้ประกอบอาชีพนี้จำนวน 1,125 ราย เพิ่มขึ้นจากปีก่อนซึ่งมีเพียง 886 ราย จะเห็นได้ว่าประชาชนได้หันมาประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงปลามากขึ้น นอกเหนือจากการจับสัตว์น้ำตามแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึงและอ่างเก็บน้ำ ซึ่งนับวันจะมีปริมาณลดน้อยลงเป็นลำดับ เกษตรกรยังนิยมเพาะเลี้ยงปลาในบ่อมากกว่าในรูปแบบอื่น ๆ เช่น เลี้ยงในนา ในร่องสวน และในกระชัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การเลี้ยงปลาในบ่อสามารถกระทำได้โดยสะดวกและสามารถเลี้ยงได้ในปริมาณมาก

2) สาขาคูศุภุมิ หรือ สาขาคูศุภุการ

ในปี 2532 จังหวัดปราจีนบุรี มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาคูศุภุการ 760.3 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 15.36 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด อัตราการเพิ่มในช่วงปี 2528-2532 เฉลี่ยร้อยละ 9.91 ต่อปี ซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่มีอัตราเพิ่มสูงสุดเมื่อเทียบกับอัตราการเพิ่มของสาขาประมงและสาขาคูศุภุการ โดยประกอบด้วยการประกอบอุตสาหกรรม มีอัตราเพิ่มสูงสุด ร้อยละ 12.27 ต่อปี รองลงมาเป็นภาคการไฟฟ้าและประปา มีอัตราเพิ่ม ร้อยละ 9.66 ต่อปี การทำเหมืองแร่ ร้อยละ 9.27 ต่อปีและการก่อสร้างมีอัตราเพิ่มร้อยละ 5.44 ต่อปี

ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 762 แห่ง อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นแล้วในจังหวัดส่วนใหญ่ จะเป็นอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องหรือแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร จากสภาพและการประกอบอาชีพของประชากรโดยทั่วไป พอลจะแบ่งอุตสาหกรรมหลักที่มีมาแต่ดั้งเดิม หรือแบ่ง

อุตสาหกรรมที่สำคัญได้ดังนี้

- (1) อุตสาหกรรมแปรรูปผักและผลไม้กระป๋อง ได้แก่ หน่อไม้ปืบและกระป๋อง ผลไม้กระป๋อง เช่น แห้ว เห็ด ลิ้นจี่ เงาะ ลำไย มีจำนวน 33 โรงงาน
- (2) อุตสาหกรรมแปรรูปมันสำปะหลังเป็นมันเส้นและมันอัดเม็ดมีจำนวน 285 โรงงาน
- (3) อุตสาหกรรมโรงสีข้าว มีจำนวน 342 โรงงาน
- (4) อุตสาหกรรมก่อสร้าง เช่นโรงงานคูศตราหรือขุดศตรา โรงงานทำผลิตภัณฑ์จากคอนกรีต มีจำนวน 32 โรงงาน
- (5) อุตสาหกรรมบริการ เช่น เคาะ พ่นสี ซ่อมแซม ดัดแปลงเครื่องจักรเครื่องยนต์ และวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เป็นต้น มีจำนวน 70 โรงงาน

โรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่รองรับผลผลิตทางด้านการเกษตร เช่น โรงงานอบข้าวโพด โรงงานกะเทาะเปลือกเมล็ดมะม่วงหิมพานต์และถั่วลิสง โรงงานอัดปอ โรงงานทำตะเกียบจากไม้ไผ่ โรงงานผลิตปุ๋ย อุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจการที่ดำเนินการค่อนข้างนานแล้ว

อุตสาหกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับแปรรูปสินค้าเกษตร ของจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ โรงงานผลิตสุรา โรงงานผลิตปุ๋ยเคมี โรงงานผลิตเครื่องดนตรี โรงงานผลิตกระดาษ เป็นต้น

นอกจากอุตสาหกรรมประเภทโรงงานที่กล่าวข้างต้นแล้ว จังหวัดปราจีนบุรี ยังมีการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายอีกหลายประเภท เช่น การทำไม้กวาด และเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ของตำบลโพธิ์งาม อำเภอประจันตคาม การทำเสื่อกกของอำเภอบ้านสร้าง การทำแข่งไม้ไผ่ของอำเภอเมืองและอำเภอโคกปีบ การทำหมวกใบลานของบ้านทับลาน อำเภอนาดิ นอกจากนี้ยังมีการจักสานเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น กระจาด กระบุง ตะกร้า ในหมู่บ้านต่าง ๆ เกือบทุกอำเภอ

ปัจจุบันจังหวัดปราจีนบุรีได้รับความสนใจจากนักลงทุนทั้งภายใน และต่างประเทศเป็นจำนวนมาก พิจารณาจากในรอบปีที่ผ่านมา กิจการความเคลื่อนไหวของอุตสาหกรรมในจังหวัดได้ขยายตัวอย่างมาก จากจำนวนโรงงานที่ขออนุญาตตั้งและประกอบกิจการที่เพิ่มขึ้น การขยายกิจการโรงงาน การจัดตั้งในรูปเขตอุตสาหกรรมในหลายพื้นที่ และ

นอกจากนี้ประเภทของอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นซึ่งแตกต่างจากกลุ่มหรือประเภทอุตสาหกรรมดั้งเดิมคือ อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เปลี่ยนรูปแบบไป เช่น อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ขนาดของเงินลงทุนสูง ใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก มีการร่วมลงทุนกับต่างชาติ อาทิ ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน และกลุ่มประเทศแถบยุโรป ทำให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงมาใช้ ในโรงงานเหล่านี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่ต้นปี 2533 เป็นต้นมาจังหวัดปราจีนบุรีกำลังก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ของการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการขยายตัวในทุก ๆ ด้าน อาทิเช่น ด้าน สาธารณูปโภคต่าง ๆ ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ตลอดจนการคมนาคมในเส้นทางต่าง ๆ เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการลงทุนในอนาคต

อีกประการหนึ่ง จังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดที่เชื่อมต่อระหว่างภาค ตะวันออกเฉียงเหนือและชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โดยมีเส้นทางหลวงตัดผ่านเชื่อมต่อทั้งสอง ภาค ทำให้การคมนาคมขนส่งสินค้าหรือแรงงานไปยังท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง สะดวกและรวดเร็ว ลดต้นทุนในกิจการลง ประกอบกับจังหวัดปราจีนบุรีอยู่ในเขตพื้นที่ที่ 3 ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริม การลงทุนให้สิทธิประโยชน์แก่โรงงานที่ต้องอยู่ในเขตส่งเสริมนั้นเต็มที่ จึงคาดการณ์ได้ว่าภาวะ เศรษฐกิจด้านการลงทุนของจังหวัด กำลังก้าวสู่ทิศทางของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป

และในอนาคตคาดว่าจะเกิดอุตสาหกรรมประเภทใหม่อีกมาก และน่า จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ หรือโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออกเพราะ จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน จังหวัดปราจีนบุรีกำลังเป็นที่สนใจของนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ พิจารณาจากการขออนุญาตจัดตั้ง เขตนิคมอุตสาหกรรมบริเวณอำเภอเบญจมาศบุรีและอำเภอนาดี

3) สาขาคหกรรม หรือ สาขาการค้าและบริการ

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาคหกรรมและบริการ มีส่วนสำคัญต่อโครงสร้างทาง เศรษฐกิจของจังหวัดปราจีนบุรีมากที่สุด โดยมีสัดส่วนและมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2528 คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 54.91 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในปี 2532 และมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 7.35 ต่อปี ประกอบด้วยสาขาบริการที่เกี่ยวกับการเงิน การธนาคาร และการประกันภัย มีอัตราเพิ่ม สูงสุด คือ ร้อยละ 13.12 ต่อปี รองลงมาเป็นสาขาค้าส่งและค้าปลีก มีอัตราเพิ่ม ร้อยละ 9.13 ต่อปี สาขาการคมนาคมขนส่ง มีอัตราเพิ่ม ร้อยละ 9.06 ต่อปี สาขาบริการ

มีอัตราเพิ่ม ร้อยละ 5.57 ต่อปี สาขาที่อยู่อาศัย มีอัตราเพิ่ม ร้อยละ 4.11 ต่อปี และสาขา การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ มีอัตราเพิ่มต่ำสุด คือ ร้อยละ 4.03 ต่อปี ดังมีราย ละเอียดของสาขาการค้าและบริการ ดังนี้

ก. ลักษณะการค้าทั่วไป

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าที่สำคัญแห่งหนึ่ง ในภาค ตะวันออก เนื่องจากมีประชากรผู้บริโภคมมากถึงกว่า 870,000 คน การค้าโดยทั่วไปเป็นการ ค้าปลีก สินค้าอุปโภคบริโภคขนาดกลางและขนาดเล็กยังไม่มีห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ ส่วนทางด้านการค้าส่งที่สำคัญ ได้แก่ การค้าพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปอ ถั่ว ประเภท ผลไม้ เช่น ทุเรียน มะม่วง เงาะ ส้มโอ ขนุน กระถ่อนและหน่อไม้ไผ่แดง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ สำคัญ นอกจากจะจำหน่ายกิ่งชำ ลำไผ่ และหน่อไม้แล้ว ยังแปรสภาพเป็นหน่อไม้กระป๋องส่งออก จำหน่ายต่างประเทศ ทำรายได้ให้แก่จังหวัดปีละหลายล้านบาท นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์สินค้าทาง ด้านหัตถกรรม เช่น หมวกใบลาน ไม้ไผ่แปรรูป เครื่องเรือน เฟอร์นิเจอร์ เสื้ออกก และเครื่อง จักสานต่าง ๆ

ข. การบริการ

ธุรกิจทางด้านบริการยังมีน้อย เช่น กิจการโรงแรมและภัตตาคาร ซึ่ง ส่วนใหญ่ยังเป็นกิจการขนาดเล็ก และโดยที่จังหวัดปราจีนบุรีอยู่ใกล้กรุงเทพฯ สามารถไปกลับ ได้ในวันเดียว นักธุรกิจจากกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใกล้เคียงจึงนิยมไป-กลับเป็นส่วนใหญ่ นอกจาก นักธุรกิจที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดระยะไกลจึงจะพักบ้าง อัตราการใช้บริการโรงแรมของ อำเภออื่นโดยทั่วไปยังทรงตัว ส่วนทางด้านอำเภอรัฐประเทศภาวะธุรกิจบริการค่อนข้างแจ่มใส และมีผู้ทางที่จะขยายการลงทุนสร้างโรงแรมระดับมาตรฐานขึ้นในโอกาสอันใกล้นี้ ส่วนทางด้าน บริการอื่น ๆ เช่น ภัตตาคาร ร้านอาหาร มีรายได้ค่อนข้างดี มีผู้มาใช้บริการกว้างขวางขึ้น

ค. การค้าชายแดน

ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชามีความสัมพันธ์ทางการค้ามาช้านาน ตั้ง แต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญจังหวัดเดียวที่มีเส้น ทางคมนาคมที่สะดวกที่สุด ทั้งทางรถไฟและทางรถยนต์ ถึงเมืองหลวงและหัวเมืองที่สำคัญ ๆ ทั้งสองประเทศ มีพรมแดนติดต่อกันยาวถึง 170 กิโลเมตร

นับแต่เขมรแดงเข้ายึดครองกัมพูชา ประเทศไทยก็ได้ประกาศปิดพรมแดนห้ามการเข้าออกตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา แต่ความต้องการค้าขายระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศสูงมาก ในช่วงปี 2522-2524 การค้าในรูปตลาดมืดเฟื่องฟูมาก สินค้าจากชายแดนเข้าสู่ปอยเปต พระตะบอง พนมเปญ (นครหลวงกัมพูชา) ถึง โย้จิมินท์ซี้ (นครหลวงเวียตนาม) มีปริมาณเงินหมุนเวียนในอำเภอรัฐประเทศ โดยผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ วันละไม่ต่ำกว่า 200 ล้านบาท

ในช่วงปี 2524-2532 มีการควบคุมสินค้าชายแดนอันเป็นสุขทุกปัจจัยอย่างเข้มงวดทำให้ปริมาณการค้าลดลงเป็นอันมาก

ในปี 2532 รัฐบาลมีนโยบายที่จะเปิดตลาดการค้า ระหว่างประเทศไทยกับประเทศข้างเคียง นับเป็นนิมิตหมายอันดีที่ประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดปราจีนบุรีมีแนวโน้มที่จะเป็นศูนย์กลางทางด้านธุรกิจการลงทุนต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะอุปสงค์และอุปทาน ทางด้านการค้าระหว่างประเทศมีสูงมาก

สินค้าที่นักธุรกิจเอกชนไทยต้องการเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่ประเทศไทยเริ่มขาดแคลนแต่ยังมีอุดมสมบูรณ์ในอินโดจีน เช่น ไม้ อัญมณี สัตว์น้ำทะเลและน้ำจืด ซึ่งจังหวัดปราจีนบุรีมีความได้เปรียบในด้านที่ตั้งของการลงทุนและลดต้นทุนค่าใช้จ่าย

สินค้าส่งออกและลู่ทางการลงทุนในกัมพูชา ได้แก่สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าทุนและกึ่งสำเร็จรูป ภายหลังสงครามสงบและเกิดสันติภาพขึ้น กัมพูชาจะมีการพัฒนาประเทศมีการลงทุนทางด้านสินค้าอุตสาหกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน จำเป็นจะต้องนำเข้าสินค้าทุนและกึ่งวัตถุดิบ เช่น ซีเมนต์ อุปกรณ์ เครื่องจักรกล อุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น โดยจังหวัดปราจีนบุรีจะเป็นแหล่งผลิตและศูนย์กลางการส่งออกไปยังอินโดจีนที่สำคัญ

3.5 ระบบชุมชน

3.5.1 ที่ตั้งและการกระจายตัว

ชุมชนเมืองในจังหวัดปราจีนบุรีประกอบด้วยเทศบาล 3 แห่ง และสุขาภิบาล 14 แห่ง และที่กำลังบ้างดำเนินการจัดตั้งอีก 3 แห่ง โดยที่ตั้งของชุมชนจะกระจายไปตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก ที่มีความสะดวกในการเข้าถึงและส่วนใหญ่จะกระจุกตัวหนาแน่นอยู่บริเวณด้านตะวันตกของจังหวัด คือ บริเวณอำเภอเมือง บ้านสร้าง ประจันตคาม ศรีมหาโพธิ์และโคกปี่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเจริญและอยู่กันอย่างหนาแน่นกว่าด้านตะวันออก ปัจจุบันมีชุมชนเมืองเกิดขึ้นหลายแห่งบริเวณด้านตะวันออกเชิงใต้ของจังหวัด คือ บริเวณอำเภอวังน้ำเย็นและสระแก้ว

3.5.2 ขนาด ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากรชุมชนเมือง

จังหวัดปราจีนบุรีมีประชากรทั้งสิ้น ปี 2529 จำนวน 815,983 คน เป็นประชากรเมือง จำนวน 125,756 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15.41 ของประชากรทั้งจังหวัด และ ปี 2534 มีจำนวนประชากรของจังหวัดทั้งสิ้น 887,870 คน ประชากรเมือง มีจำนวน 129,842 คน หรือคิดเป็นประชากรเมืองร้อยละ 14.62 ของประชากรทั้งจังหวัด เป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยโดยรวมร้อยละ 0.64 ต่อปี ชุมชนเทศบาลเมืองปราจีนบุรีมีจำนวนประชากรมากที่สุด รองลงมาเป็นชุมชนเมืองอรัญประเทศและชุมชนเมืองวังน้ำเย็น ส่วนชุมชนที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ ชุมชนเมืองสุขาภิบาลบ้านนาปรือ ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคือชุมชนเมืองเทศบาลตำบลอรัญประเทศมีความหนาแน่นของประชากร 3,034 คน ต่อตารางกิโลเมตร และชุมชนเมืองสุขาภิบาลบ้านสร้าง มีความหนาแน่นของประชากรต่ำที่สุด คือ 284 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร

อัตราเพิ่มประชากรของสุขาภิบาลศรีมหาโพธิ์สูงที่สุด คืออยู่ในอัตราร้อยละ 6.83 ต่อปี และสุขาภิบาลบ้านนาปรือมีอัตราเพิ่มประชากรต่ำสุด ในพื้นที่ชุมชนเมืองบางแห่งอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีมีค่าเป็นลบ เนื่องจากมีจำนวนประชากรลดลง ได้แก่ เทศบาลเมืองปราจีนบุรี สุขาภิบาลวัฒนานคร สุขาภิบาลประจันตคาม เทศบาลตำบลอรัญประเทศและเทศบาลตำบลกบินทร์บุรี

ตาราง 3-10 แสดงจำนวน ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากรชุมชนเมือง
จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 2529-2534

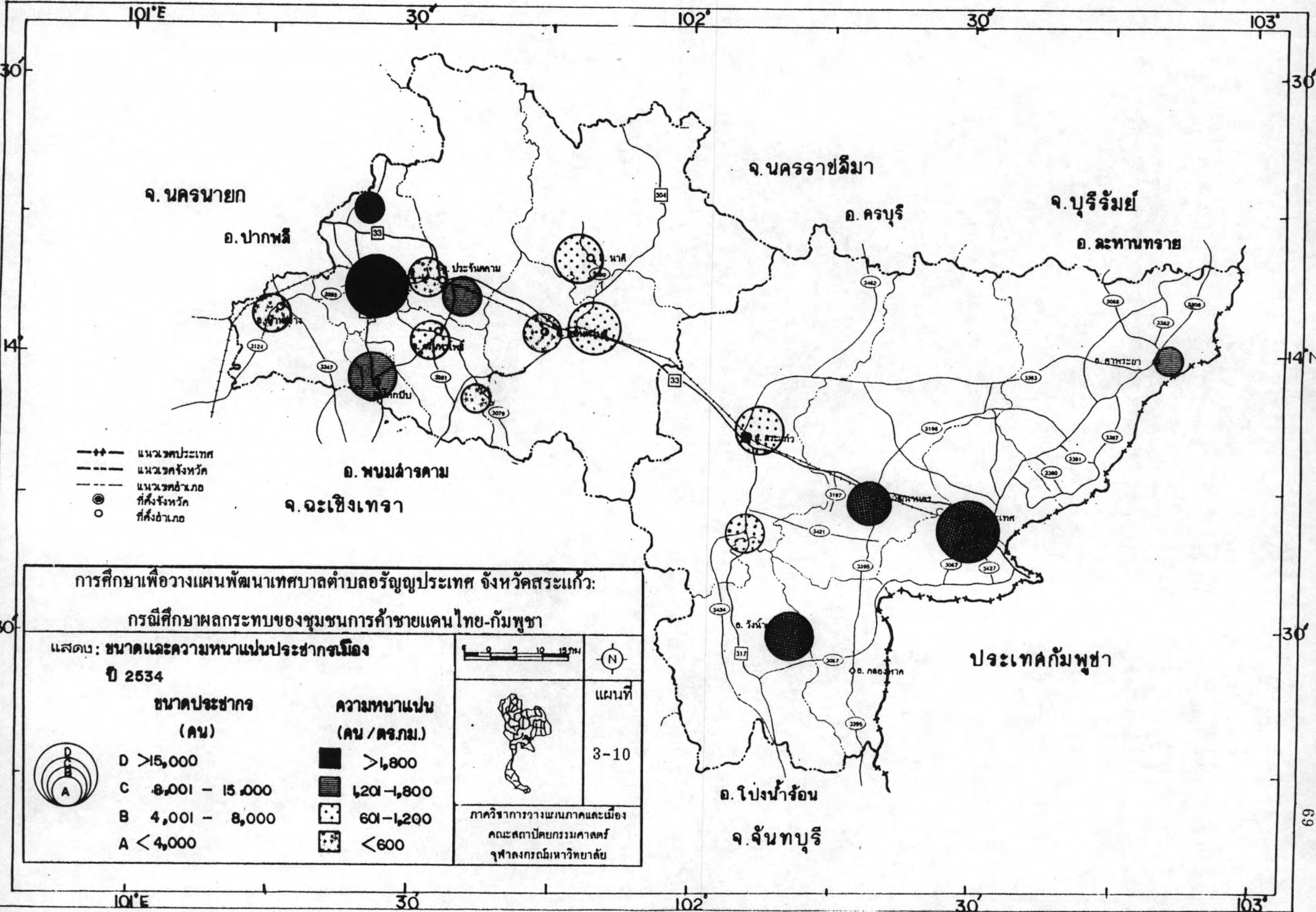
ชุมชนเมือง	เนื้อที่ (กม. ^๒)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่นประชากร		อัตราเพิ่ม ร้อยละ	การเปลี่ยนแปลงประชากร		การคาดประมาณประชากร	
		2529	2534	2529	2534		จำนวน	ร้อยละ	2539	2543
อำเภอเมือง										
ท.ปราจีนบุรี	8.09	23,313	21,806	2,882	2,695	-1.33	-1,507	-26.42	20,396	19,078
ส.บ้านนาปรือ	2.00	3,666	3,673	1,883	1,837	0.04	7	0.07	3,680	3,687
ส.โคกมะกอก	15.50	4,257	4,475	275	289	1.00	218	2.23	4,704	4,945
อำเภอสระแก้ว										
ส.สระแก้ว	8.00	8,591	9,543	1,074	1,193	2.12	952	9.72	10,600	11,775
ส.เขาลงกรรจ์	8.72	-	6,822	-	783	-	-	-	-	-
อำเภอวัฒนานคร										
ส.วัฒนานคร	4.00	8,291	7,502	2,073	1,876	-1.98	-789	-13.84	6,788	6,142
อำเภอโคกปึก										
ส.โคกปึก	5.35	7,993	8,442	1,494	1,578	1.10	449	4.59	8,916	9,417
อำเภอประจันตคาม										
ส.ประจันตคาม	4.00	8,296	5,891	2,074	1,473	-6.62	-2,405	-42.17	4,183	2,971
อำเภอตาพระยา										
ส.ตาพระยา	2.80	3,440	3,674	1,229	1,312	1.32	234	2.39	3,924	4,191
อำเภออรัญประเทศ										
ท.อรัญประเทศ	5.00	15,952	15,171	3,190	3,034	-1.00	-781	-13.69	14,428	13,722
อำเภอศรีมหาโพธิ์										
ส.ศรีมหาโพธิ์	6.20	3,893	5,417	628	874	6.83	1,524	15.57	7,538	10,488
อำเภอบ้านสร้าง										
ส.บ้านสร้าง	16.00	4,178	4,540	261	284	1.68	362	3.70	4,933	5,361

ตาราง 3-10 (ต่อ)

ชุมชนเมือง	เนื้อที่ (กม. ^๓)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่นประชากร		อัตราเพิ่ม ร้อยละ	การเปลี่ยนแปลงประชากร		การคาดประมาณประชากร	
		2529	2534	2529	2534		จำนวน	ร้อยละ	2539	2543
อำเภอภินทรบุรี										
ทต.ภินทรบุรี	4.48	4,651	4,430	1,038	989	-0.97	-221	-3.88	4,220	4,019
ส.สระบัว	11.00	3,320	3,905	302	355	3.30	585	5.98	4,593	5,402
ส.เมืองเก่า	10.00	7,780	8,559	778	856	1.93	779	7.96	9,416	10,359
อำเภอนาดิ										
ส.นาดิ	13.00	7,350	8,896	565	684	3.89	1,546	15.79	10,767	13,032
อำเภอวังน้ำเย็น										
ส.วังน้ำเย็น	5.5	10,785	13,918	1,961	2,531	5.23	3,133	32.00	17,961	23,179
รวม	120.92	125,756	129,842			0.64	-5,703\9,789	100.00	134,061	138,417

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยและจากการคำนวณ

การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลรัฐอุฎประเทศ จังหวัดสระแก้ว:

กรณีศึกษาผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

แสดง: ขนาดและความหนาแน่นประชากรเมือง

ปี 2534

ขนาดประชากร
(คน)

ความหนาแน่น
(คน/ตร.กม.)

- D >15,000
- C 8,001 - 15,000
- B 4,001 - 8,000
- A < 4,000

- >1,800
- 1,201 - 1,800
- 601 - 1,200
- < 600

แผนที่
3-10

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรชุมชนเมืองจากยอดรวมทั้งจังหวัด ปี 2529-2534 ที่เพิ่มขึ้นมีมากถึง ร้อยละ 32 ได้แก่ สุขาภิบาลวังน้ำเย็น และที่ลดลงมากถึงร้อยละ -26.4 คือเทศบาลเมืองปราจีนบุรี

การคาดประมาณประชากร จากสมมติฐานที่ว่าถ้าสถานการณ์เปลี่ยนแปลงเหมือนที่ผ่านมาจะทำให้ปี 2539 มีประชากรชุมชนเมืองที่เกิน 10,000 คน จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ชุมชนเมืองเทศบาลเมืองปราจีนบุรี สุขาภิบาลสระแก้ว เทศบาลตำบลรัษฎาประเทศ สุขาภิบาลนาคีและสุขาภิบาลวังน้ำเย็น และในปี 2543 จะมีชุมชนเมืองสุขาภิบาลศรีมหาโพธิ์และสุขาภิบาลเมืองเก่าที่เพิ่มขึ้นมา

3.6 สภาพการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรคของจังหวัด

จากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดปราจีนบุรี ที่เป็นภูเขาทางด้านเหนือ และด้านใต้ แนวแกนปราจีนบุรีก็ยังมีทำเลที่ตั้งที่ได้เปรียบ สามารถเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้ดี เพราะเป็นจังหวัดรอยต่อของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออก ย่นระยะทางในการคมนาคมขนส่งสินค้าส่งออกและนำเข้า และที่สำคัญเป็นประตูประเทศเพื่อนบ้านได้สะดวก ซึ่งเป็นโอกาสที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดและการค้าระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ดีจังหวัดปราจีนบุรีก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน คือ

1. ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ทั่วไป ฝนตกมากในฤดูฝน ทำให้เกิดน้ำไหลบ่าจากเขาใหญ่และไหลล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่บางส่วนของจังหวัด ประกอบกับแม่น้ำบางปะกงได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุนสูงมาก หัวขี้ คลอง ลำรางธรรมชาติขึ้นเขินรับปริมาณน้ำได้น้อย อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ยังมีไม่เพียงพอ ขาดระบบการผันน้ำ ทำให้ขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูก ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก จึงเกิดปัญหาทางด้านการเกษตรกรรมตามมาอีกหลายด้าน

2. ปัญหาการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ในปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่ตามมา ก็คือ การขาดแคลนด้านสาธารณูปโภคและบริการโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ กระแสไฟฟ้าตกและดับบ่อย ด้านแหล่งน้ำยังไม่มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ต้องประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและปัญหาการขาดน้ำและน้ำทะเลหนุนในฤดูแล้ง ด้านโทรศัพท์ก็ยังมีจำนวนคู่สายไม่เพียงพอในบางเขตที่เปิดให้บริการ

ปัญหาด้านแรงงาน ขาดแคลนแรงงานทั้งในด้านแรงงานช่างฝีมือ และแรงงานที่ไม่ใช่ช่างฝีมือ จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานตามฤดูกาล มีการเข้าออกของแรงงานอยู่เสมอ ปัญหาในการลงทุนบางพื้นที่ที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ยังไม่มีการถอนสภาพป่า

3. ปัญหาภาวะเศรษฐกิจการค้าส่วนใหญ่ เป็นลักษณะการค้าปลีกสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งส่งมาจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง การขยายตัวของปริมาณการค้าอยู่ในภาวะชะลอตัวเนื่องจากรายได้จากผลผลิตสำคัญของจังหวัดอยู่ในสภาพอ่อนตัวลง ปัญหาการค้าชายแดนขนานนโยบายการค้าระหว่างประเทศไทย-กัมพูชาที่ชัดเจนแน่นอน ปัจจุบันการติดต่อและการเจรจาการค้าเป็นไปแบบชาวบ้านต่อชาวบ้าน สภาพการค้าจึงเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ขาดหลักประกันสัญญา สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานยังขาดแคลน ยังมีปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าเกษตรบางชนิดทางแนวชายแดน

4. ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เนื่องจากไม่มีแนวเขตที่ชัดเจนและถาวรในภูมิประเทศ จึงทำให้ราษฎรบุกรุกได้ง่าย พื้นที่ป่าสงวนหลายแห่งในปัจจุบันไม่มีสภาพป่าแล้วกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่เกิดขึ้น เช่น ในท้องที่อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอคลองหาด และในเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน เป็นต้น

3.7 บทบาทและศักยภาพของจังหวัดปราจีนบุรี

จังหวัดปราจีนบุรีมีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือมีศักยภาพในการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมกระดาษ การแปรรูปสินค้ากระดาษ รวมทั้งสามารถจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมได้ สามารถพัฒนาจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมและธุรกิจที่สำคัญของประเทศได้ มีแรงงานราคาถูกและพร้อมที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานสามารถฟื้นฟูและพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกได้ มีผลผลิตจากภาคเกษตรกรรมที่ขึ้นชื่อ เช่น หน่อไม้ไผ่ตง การทอเสื่อกก การทำไม้กวาด เฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ เข่งไม้ไผ่สาน การทำหมวกใบลานและการทอผ้า รวมทั้งสามารถพัฒนาแหล่งพลังงานหรือแหล่งน้ำจากโครงการต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ

สามารถพัฒนาให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญหลายประการ เป็นแหล่งโบราณคดีที่สืบทอดมาจากอาณาจักรขอม เป็นเมืองที่สำคัญทางพุทธศาสนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีตลาดการค้าชายแดนที่เพิ่งได้เปิดให้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศกัมพูชาหลังจากที่ได้ปิดพรมแดนมานานหลายปี ซึ่งตลาดชายแดนนี้ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วประเทศ

ศักยภาพทางการค้าชายแดนด้านจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนภาคตะวันออกที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาเป็นระยะทางไกลมีเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างเมืองหลวงของไทยและกัมพูชา ที่สะดวกทั้งทางรถยนต์และรถไฟมาแต่ดั้งเดิมก่อนเกิดสงครามกลางเมืองในกัมพูชา และมีสนามบินกองทัพอากาศที่อำเภอวัฒนานครสามารถที่จะพัฒนาเป็นสนามบินพาณิชย์ได้เมื่อเกิดสันติภาพในกัมพูชา ประชาชนในไทยและกัมพูชาบริเวณชายแดน ไปมาหาสู่ติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันตลอดมาแต่ครั้งโบราณกาล แม้ในช่วงสงครามในกัมพูชาก็ตาม สงคราม 12 ปี ของกัมพูชาทำให้เศรษฐกิจของประเทศเสื่อมโทรมอย่างมาก ไม่มีเวลาพัฒนาประเทศทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จึงมีอยู่อย่างสมบูรณ์มากมาย ประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดปราจีนบุรี มีศักยภาพและความได้เปรียบกว่าประเทศอื่น ๆ และจังหวัดอื่น ๆ ด้านทำเลที่ตั้งและวัฒนธรรมประเพณี สามารถพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศในการพัฒนาระดับการค้าจากจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดน ขยายตลาดการค้า การลงทุน ให้เป็นศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาคได้

อย่างไรก็ดี จังหวัดปราจีนบุรีก็ยังมีปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน และขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ซึ่งการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาหลายแห่ง จะช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมได้อย่างดี นอกจากนี้จังหวัด ก็ยังมีปัญหาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่กำลังเสื่อมลง เนื่องจากถูกบุกรุกและทำลายโดยนายทุนและราษฎร ซึ่งควรได้รับการควบคุมและป้องกันโดยด่วน